

Âu Du Ký của
Đức Hộ Pháp Phạm Công Tắc

Vì muốn đền-đáp tâm lòng quý-mến của toàn Đạo hằng ngày cầu-nguyện cho ĐỨC NGÀI
đặng đầy đủ sức-khỏe hầu làm tròn sứ-mạng, nên mới có mấy dòng thô-sơ ghi chép hành
trình của ĐỨC NGÀI để làm kỷ-niệm, chớ chẳng phải văn-nhân đẽo gọt từng câu thanh-nhã,
nếu có điều chi sơ-sốt xin chur vị tha-thứ ...

Văn-Phòng Hiệp-Thiên-Đài,
Ngày 29 tháng 7 năm 1954
BẢO-ĐẠO, (ký tên và đóng dấu)
HỒ-TẤN-KHOA

Chân dung Đức Hộ Pháp Phạm Công Tắc

Kính Chư Đạo-Tâm,

Trên đây là những lời nói 'thành-thiệt' nhất mà NGÀI BẢO-ĐẠO HIỆP-THIÊN-ĐÀI HỒ TẤN KHOA đã viết trong đoạn chót bản « NHẬT-KÝ CUỘC CÔNG-DU CỦA ĐỨC HỘ-PHÁP SANG ÂU-CHÂU », chúng tôi chọn ghi trước tiên để thay cho LỜI TỰA.

Chúng tôi xin chân thành cảm ơn quý Hiền Huynh sau đây đã đóng góp công quả cho quyển ÂU DU KÝ này:

Gia đình Ngài Bảo Đạo Hồ Tấn Khoa đã chấp thuận cho tái xuất bản quyển Nhật Ký.

Các thanh thiếu niên trong Đại Đạo Thanh Niên Hội ở Thánh Thất Seattle, tiểu bang Washington, Hoa Kỳ, đã bỏ công đánh máy.

Hiền Huynh Nguyễn Thái Tùng, thuộc Mission Étrangère du Caodaisme en France, đã duyệt xét, sửa chữa, thêm các hình ảnh và làm hoàn chỉnh quyển sách.

Hiền Huynh Lê Văn Cơ, Phó Trị Sự Thánh Thất Vùng Hoa Thịnh Đốn, kiêm Tổng Thư Ký Hội Đồng Đại Diện, Cơ Quan Truyền Giáo Cao Đài Hải Ngoại, phụ trách phần ấn loát.

Hiền Huynh Lê Văn Tựa, Thông Sự Thánh Thất Vùng Hoa Thịnh Đốn, kiêm Phó Tổng Thư Ký Hội Đồng Đại Diện, Cơ Quan Truyền Giáo Hải Ngoại, phụ trách phần đóng bìa in thành tập

Hoa Thịnh Đốn, tháng 6 năm 2002

CƠ QUAN TRUYỀN GIÁO CAO ĐÀI HẢI NGOẠI

CUỘC DU HÀNH SANG PARIS, PHÁP

Ngày 18 tháng 4 năm Giáp-Ngọ (20-Mai-1954):

7g15 - Khởi hành từ Văn-Phòng 107 Trần-Hung-Đạo.

7g30 - Tới phi-trường Tân-Son-Nhút. Chúc-Sắc, Đạo-Hữu, chánh-khách đón để tiễn đưa.

9g00 - Phi-cơ khởi cất cánh.

9g25 - Phi-cơ bay ngang Trí-Huệ-Cung. Dòm ra cửa thấy núi BÀ ĐEN bên mặt, mây trắng bao phủ.

9g45 - Bay ngang Phnom-Penh. Dưới tầm mắt, nhìn sông CỬU LONG uốn khúc quanh-co. Trong phi-cơ lần lần nghe mát-mẻ và khỏe-khoắn. Bay cao lối 5 km, bên ngoài có lẽ lạnh lắm và dòm ra ngoài Trời thấy mây dưới thấp rất xa.

10g50 - Bay ngang Bangkok. Tốc-lực 450 km một giờ. Bay cao lên 5km600. Bên ngoài lạnh 5 độ dưới số không (-5 độ) nhưng trong phi-cơ nghe mát khỏe. ĐỨC HỘ-PHÁP vui-vẻ và khỏe-khoắn.

11g50 - Bay ngang Padan (ThaiLand) có gió lớn, phi-cơ nhảy sóng dữ-tợn. Phải bật ghế nằm ngửa nhắm mắt lại cho khỏi đại sóng.

12g00 - Phi-cơ hết nhảy sóng.

12g20 - Bay ngang Rangoon, cho uống rượu khai-vị.

12g30 - Dọn ăn. ĐỨC HỘ-PHÁP vui-vẻ và ăn ngon lành. ĐỨC NGÀI chừa mấy món thịt, chỉ ăn rau và phô-mách (fromage).

13g15 - Ăn xong bữa. Phi-cơ lại nhảy sóng nên lật-đật bật ghế ra nằm.

13g30 - Bay qua khỏi mồm Rangoon và bay trên mặt biển Vịnh Bengale. Xem Kinh, đọc sách một lúc. Mọi người mòm ngủ hết.

14g30 - Đang ngủ, nghe phi-cơ tuột xuống làm giật mình thức-dậy. Bay đến Calcutta, dòm xuống thấy sông Hằng (Gange) uốn khúc quanh-co. Đây là chỗ ĐỨC PHẬT khi xưa tắm và bỏ xác tục và là chỗ những tín-đồ Phật-Giáo chết rồi thiêu xác đổ tro xuống đó. Máy bay từ từ hạ xuống, tôi nhức lỗ tai quá, tôi lấy gòn nhét bít lỗ tai lại mà vẫn còn nhức quá. Mấy anh em biểu bịt mũi ngậm miệng khi hơi cho mạnh để tung màng mỏng con rái ra, vì đang ở trên cao hạ xuống chất khí trời không đều, nhứt là ở Calcutta khí-hậu nóng bức nên áp-lực không khí ép lỗ tai muốn nổ.

15g00 - Phi-cơ đáp xuống phi-trường Calcutta. Đồng-hồ địa-phương mới có 01 giờ. Máy bay đã bay qua 2,338 Km. Ghé nghỉ 1 giờ,ø xuống đất đi tới đi lui cho rãng căng. Đây là xứ trông dừ, cau nhiều như bên Việt Nam và cũng oi-bức như khí-hậu Saigon. Calcutta thuộc nước ẤN-ĐỘ.

16g00 Saigon (2 giờ địa-phương) - Phi-cơ cất cánh bay đến Karachi. Lúc lên cao màng mỏng lỗ tai lại tung ra. Được phát kẹo ngậm để nuốt nước miếng cho rút vô. Calcutta ở cùng vĩ-tuyến với Hà-Nội mà vẫn nóng như ở Saigon.

17g00 Saigon - Đang bay ngang xứ ÁN-ĐỘ cao trên 5 km, trong phi-cơ mát mẻ lắm.

19g00 Saigon (4g30 Địa-phương) - Cho ăn bánh uống trà. Bay hết tốc-lực. ĐỨC HỘ-PHÁP ngủ một giấc ngon lành phải kêu dậy ăn bánh. ĐỨC NGÀI vui vẻ lắm. Nhờ có Ô. Ngô Khai-Minh và anh em mua thuốc Dramamin cho uống nên không có bị đại sóng.

19g30 Saigon (5g địa-phương) - Trên phi-cơ nhìn xuống thấy đang bay trên vùng đất địa khô khan, màu vàng dợt, không có cỏ cây gì, hình như bãi sa mạc. Xứ này chắc nghèo lắm. Vì dân không trông tia chi hết.

21g00 Saigon - Từ đây thấy từng đóm nhỏ, cây cỏ xanh-xanh chút ít.

21g25 Saigon (6g địa-phương) - Phi-cơ đáp xuống phi-trường Karachi, thuộc quyền Chánh-Phủ Hồi-Giáo. Xứ khô-khan toàn như sa-mạc. Thành-phố trơ-trọi, mặt trời chưa lặn nên còn sáng. Tuy ở một vĩ-tuyến với Đài-Loan (Formose) trên Hồng-Kông, nhưng có lẽ vì ở xứ sa-mạc nên khí-hậu nóng-nực như ở Saigon. Nghỉ tại đây 2 giờ, có xe hơi của hãng đưa rước đều về hãng máy bay chịu hết. Vì không có đủ giờ, nên ghé Calcutta và Karachi chỉ ở lẩn-quẩn nhà Khách và nhà hàng tại phi-trường nên không thấy thành-phố ra sao.

23g10 Saigon (8g10 địa-phương) - Mới đổ đèn, phi-cơ cất cánh bay qua Beyrouth. Karachi thuộc quyền Hồi-Giáo, ở đây có vẻ trật-tự hơn Calcutta. Từ đây Trời tối hẳn, không còn nhận-định được bên ngoài phi-cơ.

23g30 Saigon (8g30 tối địa-phương) - Cho uống nước cam.

24g00 Saigon (9g00 tối địa-phương) - Trên phi-cơ tắt đèn, hành khách ngủ hết. Tôi ngủ một giấc, thức dậy không biết mấy giờ vì đèn tắt không xem giờ đặng. Bên ngoài trắng tỏ vắng-vặc. Trời trong yên-tĩnh, lòng tôi bồi-hồi nhớ tới cảnh diệt-vong. Tôi cảm-xúc cầu nguyện CHÍ-TÔN cho sớm đặng thái-bình trở lại.

Qua ngày sau:

7g30 sáng Saigon (2g30 khuya địa-phương) - Phi-cơ đáp xuống Phi trường Beyrouth thuộc quyền Chánh-Phủ Liban. Xuống đất dạo chơi và vào nhà hàng ăn uống.

9g00 Saigon (4g30 khuya địa-phương) - Phi-cơ cất cánh bay ngang Địa-Trung-Hải (Mer Méditerranée)

9g30 Saigon (4g30 địa-phương) - Tắt đèn cho hành khách ngủ lại.

11g40 Saigon (5g00 địa-phương) - Trời vừa sáng, bay ngang qua cù lao Rhodes, phi-cơ lại nhảy sóng.

12g45 Saigon (6g địa-phương) - Bay ngang thành Athènes thuộc xứ Hy-Lạp (Grèce).

13g15 Saigon (7g15 địa-phương) - Dọn ăn lót lòng trên máy bay.

14g30 Saigon (8g30 địa-phương) - Bay trên không-phận Italie.

16g00 Saigon - Phi-cơ đáp xuống phi-trường thành La-Mã (Rome), chỗ Đức Giáo-Hoàng Thiên Chúa Giáo ở. Trên máy bay ngó xuống thấy Châu-thành xinh-đẹp. Xuống đất chơi và vô nhà hàng uống trà.

16g55 Saigon (9g10 địa-phương) - Phi-cơ cất cánh bay đi Paris.

18g10 Saigon (11g10 địa-phương) - Bay ngang thành Gênes.

19g10 Saigon (12g10 địa-phương) - Bay ngang thành Genève. Vì mây trắng dày đặc nên dòm xuống không thấy Genève ra sao.

20g15 Saigon (1g15 trưa địa-phương) - Phi-cơ đáp xuống phi-trường Orly Paris. Đường đi dài 11.270 cây số mà chỉ bay trong 30 giờ, nghĩ quyền-năng của nhơn-loại cũng dữ, bảo sao họ không tự-đắc xem Trời như không? Máy bay đáp xuống phi-trường gặp lúc trời mưa, nhưng không lạnh mấy. Nhơn-vật đến đón tiếp ĐỨC HỘ-PHÁP rất đông. Bên chánh phủ Việt-Nam có Phó Thủ-Tướng NGUYỄN TRUNG VINH, Tổng Trưởng Bộ Tài Chánh DƯƠNG TẤN-TÀI, đại-diện Cao-Ủy Phủ Việt-Nam: nhị vị DƯƠNG-HỒNG CHUÔNG và ĐỖ-HÙNG và Việt-Kiều rất đông không biết hết được. Bên Chánh-Phủ Pháp có Ông Đô-Trưởng thành Paris thay mặt cho Quốc Trưởng Pháp,

Hotel George V

Ông Plas và Mattei đại-diện Ông Jacquet, Bộ-Trưởng Bộ Liên-Hiệp-Quốc. Ngoài ra còn có Cô Ba và Ô. Quang đem xe ra rước về ở Hotel George V. Các phóng-viên báo-chí, nhất là nhóm thợ săn ảnh chen-chúc nhau đón chụp ảnh ĐỨC HỘ-PHÁP và phỏng vấn ĐỨC NGÀI. Về đến phòng, có người theo xin thân thanh những lời tuyên bố, thì ĐỨC HỘ-PHÁP phú cho Ô. Ngô Khai- Minh thay mặt đọc một bài cho họ thân-thanh.

Từ đây tôi xin lấy giờ bên Âu-Châu cho dễ, nếu chúng ta muốn tính giờ đối chiếu với giờ Saigon, thì cứ tính giờ Saigon sớm hơn Paris 7 giờ đồng-hồ.

PARIS:

15g00 - Vợ chồng Ông Henri Regnault đến viếng ĐỨC HỘ-PHÁP.

17g30 - Đức Hộ-Pháp mở một cuộc hội-nghị báo-chí tại salon nhà hàng (hotel George V) và thết-đãi các đại-diện báo-chí một tiệc sâm-banh. Trong cuộc hội-nghị này ĐỨC HỘ-PHÁP cho Ông Ngô Khai-Minh đọc lời tuyên-bố sau đây (xin xem ở trang sau). Trong lúc dự tiệc các đại-diện báo-chí có phỏng-vấn Đức Hộ-Pháp về đường lối chánh-trị thì ĐỨC NGÀI đáp rằng "ĐỨC NGÀI sang Pháp với danh-nghĩa Cố-Vấn tối-cao của ĐỨC QUỐC-TRƯỞNG, ĐỨC NGÀI sẽ gặp ĐỨC QUỐC-TRƯỞNG và sẽ thỉnh ý ĐỨC QUỐC-TRƯỞNG mà thôi."

Báo-chí hỏi ĐỨC NGÀI có chồng Cộng không? ĐỨC NGÀI trả lời rằng: "chúng tôi là người Tôn-Giáo, thay mặt Thượng-Đế cứu vớt tất cả con cái của NGƯỜI, nên dầu kẻ tội lỗi hư-hèn nào cũng cứu vớt hết. Chỉ có Cộng-Sản không chịu nhìn-nhận lòng tin-tưởng nơi Thượng-Đế là tự ý họ mà thôi."

20g00 Phó Thủ-Tướng NGUYỄN-TRUNG-VINH mời ĐỨC HỘ-PHÁP và trọn đoàn tùy-tùng đi ăn cơm nơi một nhà hàng Huê-Kiều có đủ nhơn-vật trong Chánh-Phủ Việt-Nam đến dự. Ăn cơm xong về đến phòng là 11 giờ đêm. Trời mưa và khí trời khá lạnh.

LỜI TUYÊN-BỐ CỦA ĐỨC GIÁO-CHỦ ĐẠO CAO-ĐÀI

(với báo-chí Pháp tại Hotel George 5) do Ông Ngô-Khai-Minh thay mặt đọc. Balê, 21-5-1954.

Từ sáng nay, Bàn-đạo đã được mục-kích tinh-hoa của hai chục thế-kỷ lịch-sử. Bàn-Đạo hiện đương ở tại Thủ-đô mà Goethe, nhà văn-hào Đức và Montaigne, Triết-học-gia Pháp đã ca-tụng uy-thể. Bàn-Đạo đến đây với tinh-thần cao-cả của toàn cõi Á-đông. Cảm-giác của Bàn-Đạo phát sanh do cảnh-sắc thiên-nhiên của dãy Hi-Mã Lạp Sơn, đối tượng với những ngọn đồi tốt-đẹp mà Đấng Tạo-Hóa đã ban cho nước Pháp sự hoan-lạc.

Công-trình vĩ-đại của Đấng Tạo-Hóa thật vô-biên, sự vô-biên ấy đã hiển-nhiên trước muôn vàn hiện-tượng kỳ-lạ trên hoàn-vũ. Nhưng đây có phải là lúc để trầm-ngâm thưởng-thức những cảnh nhiệm-mầu tuyệt-mỹ ấy chăng? Hay chỉ là ảo-ảnh trong khi chiến-tranh đang dày-xéo, tàn-phá đất nước của Bàn-Đạo? Nhân-danh một nhà đạo-đức mà muôn ngàn tin-tưởng của những kẻ đang đau-khổ hi-vọng nơi vị Giáo-Chủ Đạo Cao-Đài. Bàn-Đạo chỉ tịnh-tâm nhập định giữ chay lạt và cầu-nguyện Đức Thượng-Đế thương-xót đến đám người đau khổ ấy. Hàng triệu tín đồ Cao-Đài cũng đương cầu nguyện trong lúc bao nhiêu chiến-sĩ bỏ mình để đem lại nền hòa-bình trong tình bác-ái đại-đồng.

Đức-tin của Bàn-Đạo trụ-vững nơi sự tưởng-niệm thường nhật ở Á-Đông và nhờ ân-huệ của Thiêng-Liêng có thể giải-quyết những oán-ghét thù-hận như núi Thái-Sơn đặng.

Nhưng Bàn-Đạo cũng nhận thấy sự cần-yếu của những nhận-thức xác-thực rất thích-hợp ở Âu-Châu. Bởi thế cuộc 'Du-Hành' của Bàn-Đạo chỉ là cuộc du-lịch và tín-ngưỡng, lần theo ánh-sáng Thiêng-Liêng. Còn sự kết-quả phải nhờ THƯỢNG-ĐẾ.

Ngày 31 Mai 1954:

09g00 sáng - ĐỨC HỘ-PHÁP sai hai Sĩ-Quan hầu-cận đi biếu-tặng vật-phẩm (mua bên nhà) cho Bà Tổng-Thống R. COTY và Bà Thủ-Tướng Laniel, còn phái-đoàn của NGÀI thì lo tiệc đãi trong ngày lễ sanh-nhật. ĐỨC NGÀI mời khách 150 người.

10g00 sáng - Ông Jacques Frymoth phóng-viên hình-ảnh báo Interpress đến biếu ĐỨC NGÀI một tấm hình mà Ông đã chụp trong mấy ngày qua tại Điện Élysée. Ông cũng xin với ĐỨC NGÀI cho phép lấy một bức Chơn-Dung đang ngồi xem sách và xin theo ĐỨC NGÀI để lấy ảnh khi đến "Công-Thần-Miếu" (Panthéon).

10g30 - Ông Phạm Lê-Bông đến có dẫn theo hai Nghị-Sĩ Pháp đến chào ĐỨC NGÀI và xin bày-tỏ quan-niệm. Mấy Ông tỏ ý sẵn-sàng ủng-hộ ĐỨC NGÀI.

11g30 - Ông Phó Chủ-Tịch Hội-Đông Quốc-Gia Liên-Kết đến tiếp chuyện cùng ĐỨC NGÀI. Sau khi nghe ĐỨC NGÀI giải-thích quan-niệm, hình-thức Hội-Đông Quốc-Gia, Ông xác-nhận là đúng. Câu chuyện kéo dài đến 12 giờ, Ông cáo-từ.

01g00 trưa - Dùng cơm trưa và chuẩn bị đi viếng Đền Panthéon 03g00 trưa - Xe tới cửa Điện Panthéon, Ông Trưởng-Ban Nghi-Lễ Cao-Ủy-Phủ VN đón tiếp ĐỨC NGÀI. Đền Panthéon là một tòa nhà nguy-nga lộng-lẫy. Những bức vẽ thật sắc-sảo từ mấy trăm năm vẫn linh-động mà Họa-Sĩ đời nay chưa hề vẽ nổi. Giữa Đền có một bức vẽ trên trần, màu sắc rực rỡ, nhờ nóc Đền lợp kiếng, mỗi giờ mặt Trời xây chui, thì bức vẽ ấy đổi màu luôn luôn.

Đền Panthéon – Paris (Pháp)

Theo sự tích thì Đền này là nhà Thờ, khi xưa thờ Bà Thánh Sainte G n vi ve tức là Bà Thánh Bảo-Hộ thành Paris (Patronne de Paris). Trên tường có nhiều hình-ảnh tả về lịch-sử của Bà từ khi c n nhỏ đến lúc gi . C  một bức họa lúc thành Paris bị v  vua bạo-t n Attila (Thành Cát Tư H n) vua nước M ng C  sang s t-ph t  u-ch u, không ch ra một nước n o. Ch  n o  ng đi qua không c n một c ng c . Lúc Attila k o binh đến c n thành Paris thì d n-sự kinh-t m, k  chết 10 phần. Bà Sainte G n vi ve là người tu đứng ra kêu gọi d n ch ng v ng t m tổ-chức cuộc phòng-thủ và cầu-nguyện ĐỨC CHÚA TRỜI cứu cho. C  lẽ v  nhà thờ huyền-diệu Thiêng-Liêng nên khi Vua Attila k o binh đến trước thành mà lại không vào lại kéo binh đi vòng b c qua phía hậu thành rồi đi lu n. Một bức v  kh c là lúc thành Paris bị nạn đ i, thi n-hạ chết không biết bao nhiều, Bà Sainte G n vi ve, một mặt cầu-nguyện, một mặt tổ-chức kêu gọi các nơi tiếp-t . Nhờ vậy thành Paris mới thoát qua nạn đ i. Bà hưởng thọ 93 tuổi. Về sau đến đời Vua Napoléon người ta dời đền thờ Bà đi nơi khác và lấy Đền này làm B o- n-Từ nơi ch n xác các danh-nh n dưới từng hầm. Dưới hầm này không c   nh-s ng mặt Trời, ban ngày mà vẫn phải th p đèn mới thấy lối đi, tường xây to n bằng đ  tiết ra kh i chất lạnh lạnh. Cách kiến trúc Đền này chưa từng thấy nơi nào bằng. C n như Đền Versailles sánh với Đền-Th nh mình thì mình chưa đ c một phần trăm. N i về sức lớn thì phòng khiêu-vũ gọi là phòng ki ng (v  vách kh m to n bằng ki ng r i mặt nguy n mi ng lớn thật tốt) cũng x p-x  cái Đền-Th nh mình rồi, nếu k  nguy n cái Đền thì sức lớn không biết bao nhiều.

Đền Panthéon tuy nhỏ hơn Đền Versailles nhiều, nhưng sánh với Đền-Th nh ta thì lại hơn ta thập bội. Từ dưới lên đến ch t n c, cao 75 thước, c n Đền-Th nh ta chỉ có 35 thước. Kiến-truc Đền này to n bằng đ  c c cả thước b  mặt d i l ng b ng. C c này ch ng lên c c kia khi trit c  l t mi ng chỉ mỏng ch  không dùng ciment. C t hai người  m chưa gi p to n bằng đ  nguy n c c d i tr n và b ng l ng, lớn hơn một c t Đền-Th nh mình bằng hai r i, c n b  cao cũng là hai r i. Viên đ  n o cũng to t ng ch ng-ch t lên thành một cái Đền nguy-nga đ -s  và ch m trở c c-kỳ tinh-x o.

Người dẫn đường mở cửa hầm cho ch ng tôi xem các Ngôi mộ các danh nh n. Khi đi đến mộ của ĐỨC CHƯƠNG ĐẠO NGUYỆT T M CH N NH N, ĐỨC H -PH P đ t n m nhang đứng cầu nguyện, ch ng t i đứng b c phía sau cũng đ ng cầu nguyện rồi x  ba x . Khi ra, người h ng-đạo dẫn lên một đường kh c phía trước rồi ĐỨC NG I và ch ng t i từ-gi  ra về.

4g30 chiều - Điện-thoại b o tin rằng c   . T a Weil (bạn thân của Đứ c H -Pháp) đến, xin lên thăm. ĐỨC NG I và  ng gặp nhau hết sức mừng rỡ  m nhau h n. Chuyện v n hơn một giờ,  . Weil hứa s n-s ng gi p ĐỨC NG I đ c-th nh s r nguyện.

Văn hào Victor HUGO (Đức Nguyệt Tâm Chơn Nhơn)

5g00 chiều - ĐỨC NGÀI còn đang đàm đạo với Ô. Weil, thì có 03 phóng-viên báo Samedi-Soir đến xin phỏng-vấn về Đạo. Tôi phải tiếp họ cho đến khi ĐỨC NGÀI mãn khách. Ô. Tòa Weil ra về, ĐỨC NGÀI tiếp ba phóng viên và giảng-giải về mặt Đạo tại salon. Và trước khi kiếu từ, ba phóng viên xin phép chụp 05 bức ảnh.

06g15 chiều - Đưa ba phóng viên ra cửa, ĐỨC NGÀI liền tiếp Trạng-Sur Ngô Sách-Vinh đến từ lâu. Ô. Vinh vừa qua định đi Genève, và trước khi đi Ông đến thỉnh-giáo nơi ĐỨC NGÀI, đến 6g30 Ông mới từ-giã ra về.

Ngày 01 Juin 1954:

Đại-Tướng Chevance Bertin hứa đến rồi vắng mặt, nhờ vậy ĐỨC NGÀI rảnh khách buổi sáng.

03g00 chiều - ĐỨC HỘ-PHÁP và bốn bộ đi viếng Điện Invalides, chỉ Ô. Giáo-Sur Tuy vắng mặt vì bị cảm và Ô. Bảo-Thế còn dưỡng bệnh. Xe đến sân, có Ông Trần-Vinh và Phó Giám-Đốc Điện Invalides đón sẵn, tiếp rước chúng tôi rất niềm nở. Nơi đây thiên-hạ đi xem đông lắm nên Ô. Phó Giám-Đốc mở cửa riêng cho ĐỨC NGÀI vào, giữa Điện có ngôi mộ của Hoàng-Đế Napoléon Đệ Nhất làm toàn bằng đá cẩm-thạch đỏ láng và chiếu ngời lấy từ xứ Finlande đem về. Ngôi mộ nằm giữa phòng, bao tròn xung quanh có 12 cây cột cũng bằng cẩm-thạch nguyên khối, chạm trổ rất khéo, bề mặt 1 thước 3 bề cao lối 8 tới 10 thước. Ba mặt đồi láng mặt kia chạm một hình người bề cao lối 5 hoặc 6 thước dính liền vào cây cột xem như người sống. Điện Invalides, phần nhiều là những di tích đời Hoàng-Đế Napoléon. Nào là Quốc-Kỳ đã thâu được trong những trận đánh nhau với các nước từ trước đến giờ.

Hoàng Đế Napoléon đệ nhất

Nào là các quân-kỳ của mỗi trào Vua lưu truyền lại cho tới đời nay, mỗi mỗi đều sắp đặt có ngăn nắp xem rất ngoạn mục. Người ta cũng còn giữ cây cờ mà khi xưa Hoàng-Đế Napoléon đã ôm hun trước khi bị đày qua đảo Elbe. Đi xem phòng của Napoléon chúng tôi thấy: áo, nón, gương, giường ngủ của Hoàng-Đế và của các Tướng-Soái của Hoàng-Đế. Món nào của ai đều có nhân-hiệu. Có điều ngộ là cái giường của Hoàng-Đế nhỏ xíu như giường con nít, hỏi ra thì mới biết Hoàng-Đế rất đẹt người, chỉ cao 1 thước 52, còn nhỏ thấp hơn người Việt trung-bình. Phòng này còn giữ bức chon-dung của Hoàng-Đế mặc triều-phục rất đẹp.

Theo người hướng-đạo thì mấy năm về trước Chánh-Phủ Huê-Kỳ có mượn Chánh-Phủ Pháp chon-dung ấy đem về chung cho dân-chúng xem. Chiếc tàu chở bức chon-dung này khi ra giữa biển ngộ nạn chìm, của cải hàng-hóa trong tàu mất hết ai nấy cũng tưởng bức chon-dung này đã chìm sâu dưới đáy nước rồi.

Ai ngờ mấy bữa sau người ta thấy thùng đựng bức chon-dung Hoàng-Đế còn bỏ sót lại bên Tàu, nhờ vậy mà ngày nay người ta còn được thưởng-thức bức-họa cực-kỳ xinh-đẹp ấy. Người chụp ảnh mời ĐỨC NGÀI đứng bên cạnh chon-dung Hoàng-Đế để chụp kỷ-niệm, có ý so-sánh hai nhân-vật nhỏ người mà danh LỚN. Đáng chú ý hơn là phòng này có một bức vẽ xưa linh-hoạt về chiến-trận. Không hiểu họa-sĩ ngụ ý thế nào vẽ bức ấy mà hình người cứ ngó và xây theo người ta hoài, thậm-chí mấy khẩu súng cũng xây theo. Lúc ta đứng xem ở giữa, mấy họng súng và cả quan-quân vẽ trong đó đều hướng ngay ta, khi qua phía mặt và trái cả người lẫn súng cũng đều xây theo; người nào nhất, thấy vậy chắc phải sợ.

Chúng tôi đi xem phòng để thiết-giáp. Nơi đây vô-số thiết-giáp xưa còn giữ nguyên vẹn, bộ nào của ai đều có để tên họ, nhiều bộ chạm-trổ tỉ-mĩ tinh-xảo. Lúc ĐỨC QUỐC chiếm nước Pháp muốn lấy của này đem về xứ, đã sửa-soạn vô thùng kế thất trận không chờ kịp. Bên cạnh Điện là chỗ của các Thương-binh Pháp. Cai-Quản sở này là vị Đại-Tướng bị-thương mất một chơn hồi trận 1914-1918. ĐỨC HỘ-PHÁP không gặp (vì vắng mặt) nên có gởi lại một ngân phiếu 300 ngàn quan tức là 30 ngàn đồng ta để giúp ngân-quỹ thương-binh.

06g00 chiều - Chúng tôi đi mua cho ĐỨC NGÀI một máy thu thanh (Radio hiệu Téléfunken) thật tốt để bắt tin, máy này giá 95.000 quan tức là 9.500\$00 bên mình.

Ngày 2 Juin 1954:

10g30 - Viếng lâu-đài Liên-Quốc (Union des Etats Associés). ĐỨC NGÀI vừa đến, Ô. Mécheri Tổng Thư-Ký Hội Quốc-Gia Liên-Kết kêu tất là Hội Liên-Quốc vui vẻ tiếp ĐỨC NGÀI và giới-thiệu, đây là nhà Việt-Nam của ĐỨC NGÀI vì nơi đây là chỗ xây-dựng cái nhà chung của các Quốc-Gia Liên-Kết có những người cộng-sự: Việt-Nam, Miên và Lào. Ông cho mời mấy vị cộng-sự ấy lại chuyện trò vui-vẻ. Ông cho ĐỨC NGÀI biết rằng từ trước đến giờ Ông vẫn luôn luôn binh-vực cho nước Việt Nam thâu-hoạch trọn vẹn chủ-quyền Độc-Lập. Ông cũng công nhận với ĐỨC HỘ-PHÁP rằng trong hội Liên-Quốc: Chánh-Phủ Pháp và Chánh-Phủ Việt-Nam đứng ngang hàng nhau và Chánh-Phủ Pháp chỉ là một người cộng-sự với Việt Nam mà thôi, chớ không phải kẻ trên người dưới. Bộ Quốc-Gia Liên-Kết chẳng phải là Bộ Thuộc Địa khi xưa (Ministère des Colonies) mà có quyền cất-khiển, trái lại chỉ là một cơ-quan liên-lạc những lời yêu cầu Chánh-Phủ Pháp cho Hội Liên-Quốc và các nước Liên-Kết mà thôi.

Ông hứa với ĐỨC HỘ-PHÁP rằng Ông luôn luôn sẵn-sàng giúp ĐỨC NGÀI trong công việc xây-dựng một nước Việt Nam cường-thạnh, ngang hàng và bạn thân với nước Pháp. Sau câu chuyện, Ô. Mécheri mời ĐỨC NGÀI và đoàn tùy-tùng đi xem bên trong lâu-đài Liên-Quốc. Đây là phòng Thượng Hội Liên-Quốc (Haut Conseil de L'Union), chỗ rước khách và các Văn-Phòng. Lâu-đài này rộng lớn và xứng-đáng lắm. Vừa chuyện-trò và xem các nơi kể cũng hơn một tiếng đồng-hồ, đi mỗi chỗ đều có người quay điện-ảnh. Ra về đến trú-quán gần 12 giờ trưa.

2g30 chiều - Sắp đặt đón tiếp Thủ-Tướng BỬU-LỘC.

3g25 chiều - Ông Minh, Tất và tôi tiếp Thủ-Tướng, Ông Thái mặc võ-phục rước vào salon, ĐỨC HỘ-PHÁP ra khách, Thủ-Tướng cho hay vừa ở Cannes mới về, báo-cáo về việc gặp ĐỨC QUỐC-TRƯỜNG . . . ĐỨC NGÀI tỏ vẻ hài lòng về việc hội-kiến của Thủ-Tướng và Quốc-Trường. Câu chuyện kéo dài trên một tiếng đồng-hồ.

8g30 chiều - Sau khi Đức Ngài viếng Tổng-Thống René Coty cách vài hôm, Tổng- Thống gọi lại một cái thiệp mời Đức Ngài và đoàn tùy-tùng (8 chỗ ngồi) đi xem tuồng Résurrection diễn tả theo quyển sách của Tolstoi tại Opéra-Comique. Chỗ ngồi (loge Présidentielle réservée) sát bên cạnh sân-khấu, rất dễ coi.

Vì lần đầu tiên trong Loge của Tổng-Thống hôm nay lại có Thượng-Khách VN nào đến xem hát, có cả hai Ông Đạo, khán-giả lấy làm lạ đặt ống dòm coi. Văn hát về đến nhà là 12 giờ đêm.

Ngày 3 Juin 1954:

Các nhơn-viên phái-đoàn tụ-hợp làm thiệp mời dự tiệc cho kịp ngày, vì ngày 5 Juin, thứ Bảy nhằm lễ Pentecôte nghỉ luôn ba ngày.

Ngày 4 Juin 1954:

Theo như việc đã dự định trước, Đức Ngài và chúng tôi đến nhà thờ Notre Dame de Paris để cầu nguyện cùng các Đấng THIÊN-LIÊNNG vận chuyển cho sự ký-kết hai bản hiệp-ước Pháp/Việt về chủ-quyền ĐỘC-LẬP QUỐC-GIA Việt-Nam, kết-quả mau chóng.

Từ ngày ĐỨC HỘ-PHÁP qua Ba-Lê đến nay, tất cả các giới từ Tổng-Thống René Coty, Thủ-Tướng Laniel, Phó Thủ-Tướng Paul Reynaud cùng nhiều nhân-vật và nghị-sĩ đều tán thành ý kiến ĐỨC NGÀI và hứa lo sớm, nhưng sự thật-hành rất là chần-chờ, làm cho chúng tôi sốt-ruột. Vì có chúng tôi đến Notre Dame de Paris đem hết tinh-thần cầu nguyện cho mau kết-quả. Đến nơi, Ô. Labbe G. Lenoble thay mặt vị Hồng-Y Cai-quản họ Đạo Notre Dame và Ông Trần-Vinh tiếp rước. Cầu-nguyện xong chúng tôi đi xem nội và ngoại-dung nhà Thờ. Nơi đây còn giữ nhiều di-tích và bảo-vật quý giá. Về mặt tâm-hồn, người ta không khỏi mũi lòng khi thấy đặng mảnh cây Thập-Tự-Giá mà ĐỨC CHÚA JÉSUS bị đóng đinh và nguyên cái mũ gai. Đền Thờ này kiến-trúc từ mấy trăm năm có vẻ vĩ-đại lắm. Từ dưới lên đến nóc, cao 35 thước, còn lầu chuông, trống thì cao hơn nhiều. Tường cột xây cất toàn bằng đá núi đồi từng cục lớn chồng chất lên nhau. Mấy tấm kiếng gắn theo khuôn cửa (vitraux) nhuộm màu xinh-đẹp, chói sáng. Theo lời Cha Sở thì ngày nay người ta không tìm ra cách nhuộm màu trong kiếng như vậy nữa, nên đó là những báu-vật có một không hai.

04g 30 chiều - Điện-thoại gọi . . . thì ra Thủ-Tướng BỬU-LỘC xin hầu chuyện với ĐỨC NGÀI. Chúng tôi được nghe ĐỨC NGÀI hỏi vặn Thủ-Tướng một câu : "MỚI KÝ RỒI HẢ". Ai nấy đều đoán biết bản Hiệp-Uớc Pháp/Việt đã ký xong, đều reo mừng. Thiệt là trong đời Tôi chỉ có giờ phút này mới biết cảm-động. Khi qua đến Pháp mới biết hiệp-ước ấy chưa

ký. Lúc ĐỨC HỘ-PHÁP đến viếng Ô. Laniel và P. Reynaud thì hai Ông hứa chắc với ĐỨC NGÀI sẽ ký hai bản hiệp-ước ấy trong nội ngày, riêng về phần tôi thì vẫn lo ngại vì từ trước đến giờ người Pháp không hứa với mình lần thứ nhất. Trái lại đã hứa bao nhiêu lần rồi nhưng không có lần nào đúng hẹn. Chờ đợi 4 ngày qua. ĐỨC NGÀI liên-lạc đi viếng Tổng-Thống René Coty (có Tôi theo). Ông R. Coty cũng hứa quả-quyết sẽ ký hai hiệp-ước ấy liền và nhìn nhận chủ-quyền Độc-Lập nước Việt Nam hoàn toàn. Một tuần lễ qua chúng tôi lấy làm lo ngại vì qua đây đã 10 ngày rồi mà chẳng một kết-quả gì rõ-rệt. Còn ĐỨC NGÀI vẫn tin tưởng nơi lời hứa của ba vị cầm quyền tối cao của Pháp.

Đến lúc chúng tôi gần như thất-vọng, thỉnh linh lại đặng tin hai vị Thủ-Tướng Laniel và Bửu-Lộc vừa ký hai bản hiệp-ước ấy thì làm gì không vui mừng?

06g 00 chiều (Nhằm 1 giờ khuya ngày mùng 5, bên mình cúng thời Tý dâng sớ cầu Thọ cho ĐỨC HỘ-PHÁP) là ngày Sinh-Nhật của ĐỨC HỘ-PHÁP, nơi đây anh em có tổ-chức bữa tiệc tại nhà hàng Hotel George V đãi các quan-khách Pháp/Việt và Việt-Kiều cùng Lãnh-sự các nước, tiệc mời trên 200 người đãi bánh và Champagne.

Khách tới rất đông, anh em chia nhau tiếp đón. ĐỨC HỘ-PHÁP và chúng tôi phải đi vòng vòng bắt tay nói chuyện từ nhóm này qua nhóm khác, bữa tiệc kéo dài từ 6g đến 8g. Bữa đó người ta chiếu phim lễ xuất quân và đấm xác Ngài Khai-Pháp với phim chụp ĐỨC HỘ-PHÁP mấy lúc qua bên này. Phim màu rất đẹp. Các quan-khách thấy công-cuộc bên mình họ lấy làm thích lắm. Nhà hàng có làm một cái bánh thật khéo có thấp nhiều ngọn nên gọi là bánh sinh-nhật, ĐỨC NGÀI tắt hết đèn cặm quanh vành bánh cầm dao xắt ra đem cho mỗi người một miếng.

Nhân-dịp tiếp xúc với các quan-khách chúng tôi mới hay rằng: sau khi tiếp ĐỨC HỘ-PHÁP hôm nọ Tổng-Thống René Coty viết thư cho Thủ-Tướng Laniel nói rằng tôi đã hứa với ĐỨC GIÁO-CHỦ CAO-ĐÀI rồi, xin Thủ-Tướng ký tên hai bản hiệp-ước ấy cho vừa lòng ĐỨC NGÀI. Cũng trong dịp này, mới hiểu rằng Chánh-Phủ Pháp có ý chờ đến ngày sanh-nhật của ĐỨC NGÀI để ký làm món quà sanh-nhật. Nghe vậy nên sau khi lễ xong, tôi làm thơ dâng lên ĐỨC NGÀI gửi cho Tổng-Thống và Thủ-Tướng Pháp để cảm ơn.

Ngày 5 tháng 5 Giáp-Ngọ (5-Juin-1954):

10g00 sáng - Ông Đỗ-Đức-Hổ viếng, Tôi có nói chuyện với Ông về vụ ĐỨC HỘ-PHÁP muốn tổ chức tại Paris một căn cứ Đạo để vừa làm Văn phòng vừa làm một Thánh-Thất và một chỗ ngụ cho học-sinh Đạo, Ông Hổ là người có tài đã giúp Đạo từ trước.

11g00 sáng - Ông Huỳnh-Văn-Giỏi, cựu Hội-Trưởng Hội Tương-tế Việt-Kiều tại Pháp đến với người bạn của Ông. Hội này gồm binh-sĩ Việt-Kiều đã sang Pháp trong 2 trận đại chiến vừa qua, phần đông lập gia-đình bên này. Họ đi làm thợ trong các xưởng, có nhiều người nghèo, song vì chánh-kiến hoặc vì tư-lợi mà ít ai đoàn-kết nhau. Những Chánh-Phủ Việt-Nam kế-tiếp nhau chẳng có giúp họ phương tiện. Trái lại đôi khi chỉ biết lợi-dụng lẫn nhau mà thôi. Nhà cầm-quyền muốn tổ-chức một cuộc đón tiếp một vị Lãnh-tụ hay chánh khách nào mới qua để tuyên truyền rằng mình đặng kiêu-bào ở Pháp ủng-hộ thì lại ra tiền mượn họ đi cho đông. Lắm khi máy bay tới trễ họ đòi về thì lại đút thêm tiền cầm họ ở lại. Riêng phần Kiêu-bào bên này chẳng biết đoàn-kết đời sống cho nhau, nhà ai nấy ở, ai chết nấy chịu, chẳng ai biết tới ai. Người nào lao-lách có tiền thì phung-phí nhiều người lại thiếu-kém vất-vả rất thương-hại nhưt là mỗi khi có nhân-vật nào đến, họ cầu-cạnh xin giúp-đỡ làm mất hết phẩm-giá con người.

ĐỨC HỘ-PHÁP nhận thấy tình-cảnh ấy rất thương-tâm nhưng cũng đành ngậm-ngùi để tìm phương tổ-chức cho họ chớ không thể nào cho tiền giúp-đỡ cho từng cá-nhơn. Riêng tôi, tôi nhận thấy điều đó rất khó vì chỉ có đoàn-thể mới bảo-toàn nhau nổi. ĐỨC HỘ-PHÁP dạy tôi trả lời cho hai anh em Ông Giỏi rằng khi nào có một tổ-chức nào có tánh-cách công-cộng thì ĐỨC NGÀI sẽ giúp tiền cho.

Đến 12g30 khách về.

03g00 chiều - Ô. Trần Vinh ở Văn-Phòng Cao Ủy-Phủ Việt-Nam đến xem coi ĐỨC NGÀI có định đi đâu đặng Ông sắp đặt. Từ ngày ĐỨC HỘ-PHÁP sang đây đến nay, mỗi khi đi đâu Ông đều lo chu-tất. ĐỨC NGÀI cho Ông hay rằng ngày chúa-nhật ĐỨC NGÀI sẽ viếng điện Fontainebleau.

05g00 chiều - Ông Phạm-lê-Bông đến báo-cáo cho ĐỨC NGÀI hay các nhân-vật nghị sĩ sắp đến, câu chuyện kéo dài đến 6 giờ ông mới ra về.

Ngày 6 tháng 5 Giáp-Ngọ (6 Juin 1954):

Điểm-tâm xong ĐỨC HỘ-PHÁP lên đường vào khoảng 9g30. Đường đi từ Paris tới Fontainebleau lối 80 cây số ngàn, xe chạy chậm-chậm, có lúc ra tới giữa đồng, ngừng xe xem phong-cảnh, đồng ruộng bát-ngát toàn là lúa mì, giống như lúa mình nhưng cái bông của nó khác hơn một chút thôi, thứ này kêu là blé, còn có nhiều thứ lúa mì khác kêu là orge, sarrasin v.v ...

Tới Fontainebleau thì gần 12 giờ trưa, dùng cơm tại nhà hàng hiệu "Con Ó Đen" (Hotel L' Aigle noir), ĐỨC HỘ-PHÁP, Ông Giáo-Sur Tuy và tôi dùng đồ légumes, còn hai Ông Tá,

Minh và em Cao, hai viên Công-An với lão Tài-Xế thì nhậu-nhẹt đồ mặn. Xong rồi dẫn nhau đi xem Điện, đến Điện xe du-lịch đậu nghệt cả đường phải kiếm hồi lâu mới chen đặng chỗ, thiên-hạ dập-dìu, nam thanh, nữ tú, lũ-lượt xem Điện. Ông Công-An vào trình giấy cho vị Cai-Quản Điện và cho biết rằng có lệnh Chánh-Phủ cho Ông theo hộ-vệ ĐỨC HỘ-PHÁP xem các nơi, nên được tiếp đón một cách đặc-biệt, theo các chỗ, đến Đài hay Cung-Điện mỗi người phải mua vé (khi vô xem). Tiền đó để trả một phần chi-phí cho nhơn-viên. Người ta chen lán vào xem không phải đẩy nhau như giựt giàn, họ tự giữ trật-tự, sắp hàng tuân-tự kể trước người sau.

Khi vào một tốp lối 100 người thì có một nhơn-viên trong Điện dẫn đi giải-thích mỗi chỗ. Chừng xem giáp vòng rồi mở cửa cho ra. Phần chúng tôi được tiếp riêng nơi cửa cái (cửa đặc-biệt) đến trong một nhơn-viên đặc-biệt theo hầu và dẫn đi xem từng chỗ. Người thường chẳng đặng vào mà chúng tôi thì được ưu-đãi. Điện này nhỏ hơn Điện Versailles một ít nhưng rất xinh-đẹp. Đây là chỗ ở của Hoàng-Đế Napoléon ngày xưa, người ta gìn-giữ tất cả những di-tích người xưa không thiếu một vật gì dầu nhỏ mọn. Một cây viết chẳng hạn người ta cũng giữ kỹ, mọi máy móc cũng còn. Đây là phòng ngủ hoặc phòng làm việc của Napoléon lúc còn làm Nghị-sĩ; đây là phòng của Ngài lúc làm Đại-Tướng Bonaparte; đây là phòng của Ngài lúc làm Hoàng-Đế. Nào là giường ngủ mùng mền, nệm gối cho tới bàn ghế, salon, bồn tắm, thứ gì cũng sắp đặt có thứ lớp như chỗ thiết.

Chúng tôi xem từ chỗ, mỗi nơi có người đưa đi cắt-nghĩa rõ ràng: chỗ Hoàng-Đế ngự, chỗ hội-nghị, chỗ tiếp khách các Sứ Thần, phòng ăn, phòng âm nhạc, phòng khiêu-vũ, các cung-điện của Hoàng-Hậu cùng các bà Hoàng, Phòng ngủ của Hoàng Tử, cái nôi cũng còn. Về phần các Bà thì cũng không biết bao nhiêu là phòng như: phòng ngủ, phòng tiếp khách nữ, phòng âm-nhạc, chỗ làm việc, cái bàn căng để Hoàng-Hậu thêu; mỗi mỗi đều còn nguyên, sắp đặt trang-hoàng, sách vở gìn-giữ không chút bụi. Cái phòng Hoàng-Hậu ở, lúc Đức Vua giận Bà ra lệnh ly-dị Bà, gọi lại không biết bao nhiêu trang sử về nghệ-thuật cũng như ở Versailles, bức thêu màn treo, bức thảm trải đất, những bức tranh vẽ, bàn ghế, cửa nẻo, tường, plafond, chạm-trổ rất mỹ-thuật và tinh-xảo, nước thuốc vẽ 5, 7 trăm năm, một ngàn năm rồi mà không phai-lọt chút nào.

Ngắm ra sân, đầy dẫy hoa đẹp. Phía bên cạnh có một cái hồ nuôi giống cá Carpe (BBT : cá chép) rất nhiều không ai đặng phép câu hay bắt, nên cá sanh rất nhiều. Theo lời người dẫn đường thì giống cá ấy nuôi từ đời Napoléon tới bây giờ. Còn lời phao-truyền bên ngoài, thì những con cá có đeo chiếc plaque vàng để niên-hiệu đời Napoléon, đến nay vẫn còn, nhưng người dẫn đường nói rất hữu-ly rằng cá ấy bây giờ không thể còn vì loài cá không phải trường-sanh. Nó đã chết mất đi hồi nào, nhưng có điều chắc chắn là những con cá bây giờ là chất, chít của mấy con cá khi xưa sanh-sản ra lưu lại. Người đi xem liệng bánh mì xuống nó

giành ăn với nhau, thấy con nào con nấy rất lớn, loại cá này giống như cá chêm của mình (thịt nó rất ngon).

Xem qua chưa mãn là 6g30 chiều. Trời mưa lâm râm, lạnh buốt người, chúng tôi lật đật về Paris, đến phòng gần 9g00.

Ngày 7 tháng 5 Giáp-Ngọ (7 Juin-1954):

10g30 - Ông Pierre Max đến để báo-cáo công việc làm mấy ngày qua. Tôi tiếp chuyện và sắp đặt mọi việc cho người, đến 11g30 Ông Pierre ra về.

06g00 chiều - Ông Phạm-Lê-Bông đi Cannes hội-kiến với ĐỨC QUỐC-TRƯỞNG về báo cáo công-việc cho ĐỨC HỘ-PHÁP nghe, đến 7g00 Ông ra về.

Ngày 8 tháng 5 Giáp-Ngọ (8-Juin-1954):

09g00 sáng - Viếng Điện Louvre, hai Ông Tá, Ông Quang, Minh, Ông Tuy, Em Cao và tôi đồng hiệp nhau đi Louvre.

Điện ở gần sông Seine một đền-đài minh-mông rộng lớn, tưởng khi hồi xưa vua chúa trong Điện cả đời có nhiều chỗ không bao giờ để chơn tới. Điện ấy ngày nay dùng làm Bảo-Tàng-Viện (Musée), người ta đi xem chen chun không lọt. Nơi đây muốn coi kỹ ít ra cũng phải mấy ngày coi mới hết, thời giờ ngắn-ngủi chúng tôi xem thoáng qua mỗi chỗ, lật-bật đã gần đến 2g00 chiều mà xem chưa hết phân nữa; vì trưa quá, Anh em bạch với ĐỨC NGÀI về nghỉ sớm khi khác đến xem tiếp. Hôm nay chỉ xem những phòng để những tượng chạm thời tối cổ mà người ta đào đặng ở các nơi gom-góp đem về nơi đây, có nhiều pho-tượng lâu đời tới mấy ngàn năm mà nghệ-thuật thời xưa thiệt là tuyệt-xảo. Người ta chạm những pho tượng bằng cẩm-thạch coi như sống có những cái hòm bằng đá (sacrophage) hay bằng cẩm-thạch chạm-trổ rất khéo, tính ra cũng có đến 5, 10 ngàn năm nay.

Chúng tôi đi lần qua những gian phòng chung những bức họa của các nghệ-sĩ nổi tiếng hồi xưa. Nơi đây vô số bức họa linh-động, có những họa-sĩ Pháp, Việt và Ngoại-Quốc đem đồ nghề mình vào đó lựa bức họa nào họ thích rồi dọn ra đó mà vẽ.

Lật-bật gần 2g00 trưa, người dẫn đường cáo lỗi đã đến giờ nghỉ. Chúng tôi đành phải ra về hứa hẹn ngày nào rảnh sẽ trở lại xem nốt.

03g00 chiều - Ông Tòa Weil đến, hẹn ngày thứ năm 10 Juin sẽ rước ĐỨC HỘ-PHÁP và chúng tôi đi Nantes.

04g30 chiều - Ông Weil chưa về, thì có Đạo-Hữu Renard Roger, nhà ở đường Elisé Reclua số 26 Nanterre, đến thăm ĐỨC HỘ-PHÁP. Tôi tiếp Ông vào phòng bên cạnh. Ông nói rõ lai-lịch mới biết rằng Ông khi trước có ở Saigon và Biên-Hòa, nhập-môn hồi năm 1928 tại Biên-Hòa do Ông Vidat và một người bạn Việt-Nam ở Dakao tiến-dẫn và Ông Đầu-Sư Thái-Thơ-Thanh làm phép chứng đàn cho Ông nhập-môn. Ông nói rằng về Pháp gần 20 năm nay không có liên-lạc với ai trong Đạo, nay nghe tin ĐỨC HỘ-PHÁP sang Paris, Ông lật-đật tìm đến để chào mừng, tiếp chuyện với tôi một lúc, Ông Weil ra về, ĐỨC HỘ-PHÁP trở vô gặp Ông Renard Ông rất mừng rỡ và khi nghe tin Ông Thái ĐÀU-SƯ tử-nạn, Ông mũi lòng khóc tức-tức. ĐỨC HỘ-PHÁP và Tôi thấy người Đạo-Hữu đã vì hoàn-cảnh phải xa Đạo gần 20 năm mà vẫn còn tâm-đạo nên cũng bùi-ngùi. ĐỨC NGÀI và Tôi để cho Ông khóc một lúc cho hả bớt tất lòng rồi mới khuyên lơn Ông và cho biết rằng từ nay ĐỨC NGÀI sẽ mở một Văn-Phòng Đạo tại Paris để Ông tiện bề tới lui với anh em đồng đạo. Tôi có cho địa-chỉ của mấy bạn Đạo để Ông tiếp-xúc. Ông năm nay lối 50 tuổi, có lẽ lai Phi-Châu, nhưng cũng giống Tây nhiều lắm, Ông hỏi thăm chuyện này đến chuyện khác và rất mừng khi nghe nói Tòa-Thánh bây giờ được đồ-sộ, ở chơi đến gần 5 giờ Ông mới từ-giã ra về.

Ngày 9 tháng 5 Giáp-Ngọ (9 Juin 1954):

09g00 sáng - Hai Ông Bà Đỗ Hữu Tấn (Trạng-Sư tại Paris) đến và dẫn theo mấy người thuộc phái Eglise Universelle đệ-tử của Ông George Roux ở Monteux (Vaucluse) gần Avignon. Hai vợ chồng Trạng-Sư Đỗ Hữu Tấn rất hiền lành, bà vợ đảm của Ông rất từ-thiện lại đặng huyền-diệu của Chí-Tôn cho Bà nghe đặng tiếng gọi của Thiêng-Liêng, nhiều khi nửa đêm mùa đông lạnh buốt, khi nghe tiếng chuông kêu bên tai hướng nào, Bà dậy đi theo tiếng chuông hướng ấy, chồng con không cản đặng, đi đến gặp nạn-nhơn đói lạnh xiêu bên đường, Bà cứu cấp đưa vào nhà thương. Vì thường khi Bà nghe tiếng chuông đổ bên tai, tức là có người bị nạn. Bà tức-cấp đi theo tiếng chuông ấy, khi gặp nạn-nhơn rồi thì tiếng chuông hết đổ, như thế mà lắm lần Bà đi ngang nhiều chỗ cấm mà vẫn đi. Ban đầu lính còn bắt Bà, riết rồi Cảnh-Sát biết mặt phải cấp giấy tờ cho Bà để lưu hành thông thả.

Ông Bà giới thiệu cho ĐỨC HỘ-PHÁP nhóm đệ-tử của Ông George Roux, đây là nhóm Đại-Đạo có một Đức-Tin phi thường, theo chỗ tin-tưởng của môn-đồ cho Ông là ĐỨC CHÚA J. CHRIST giáng-sanh, nghe nói Ông có nhiều huyền-diệu lắm. Theo tôi hiểu thì Ông có khiếu tiếp diễn mạnh và có lẽ vì thế mà J. Christ mượn xác Ông để truyền Đạo chẳng ? Họ cũng nhận Cao-Đài là cùng một mối Đạo với họ, nhưng khổ một điều là họ chẳng khác nào là các bạn Chi-Phái bên mình là đức-tin họ quá mạnh đi tới chỗ mê-tín và vì quá tin nơi Tôn-Sư của mình là trung-tâm-điểm, muốn sao cho mọi người đều tùng theo y như họ vậy. Vì thế nhiều khi họ bị nhà cầm-quyền làm khó dễ bắt-bớ đánh đập là khác.

Theo bài vở Các ĐẢNG dạy họ thì họ xưng là Thiên-Chúa Giáo chân-hung (Eglise Chrétienne Rénovée). Khổ một điều là mấy Ông này quá bôn-chôn. Thấy Các Đảng dạy rằng ngày giờ cận-mõng, cơ tận-diệt đến kề rồi, họ quýnh muốn chạy cho mau để cứu non-loại thoát cơ tận-diệt. Họ cho rằng Thiên-Chúa-Giáo ngày nay đã thất kỳ-truyền cần phải chân-hung lại, rồi họ in những Thánh-Giáo và những bài-vở đã học-hỏi ra thành Báo Chí hoặc truyền-đơn và sách-vở đến trước Nhà Thờ mà phát không cho thiên-hạ đọc, gây ra sự phản-động. Nhà Công Giáo phải kêu cảnh-sát can-thiệp, đuổi họ cũng không đi, bắt thì cũng không đi, cho họ là điên và đánh họ mà họ vẫn tươi cười. Họ hành-động một cách thần nhiên không ai lay chuyển đặng. Riết rồi Cảnh-Sát phải chịu thua mấy Ông và mấy Bà.

Phái-đoàn họ đi đây gồm hai người: Ông Claude và Bà Jeanne Aubertin, trụ-sở 18 rue d'Enghien. Họ mời ĐỨC HỘ-PHÁP đến viếng Tôn-Sư họ là Ông George Roux. Thấy tâm lòng quá tin-tưởng của họ, ĐỨC NGÀI hứa nếu rảnh sẽ đến viếng. Họ đàm luận với ĐỨC HỘ-PHÁP và Tôi đến gần 11g00 mới ra về hẹn còn trở lại nữa. Sau khi ra về Ông Đỗ-Hữu-Tấn còn cho Tôi biết thân-thế của mấy người ấy và nói rằng đám đó khi đặng Thánh-Linh on Trên dạy đi đâu thì dầu nguy-hiêm cho mấy cũng cứ đi. Họ quả-quyết rằng vâng Thánh-Linh thi-hành, thì không khi nào chết, mà dầu có chết đi nữa thì là về Thiêng-Liêng sớm chiều CHÍ-TÔN hưởng hạnh-phúc cao thặng phẩm-vị chớ chẳng sợ chút nào.

04g00 chiều - ĐỨC-NGÀI tiếp chuyện với Trạng-Sư Huỳnh-văn-Chính tới 4g30, lúc ấy Ông Joseph Lê-Văn-Thới, Tổng-Thor-Ký Hội Ái-Hữu cựu chiến-binh và học-sinh ở Pháp đến viếng. Tôi tiếp và mời Ông sang phòng bên cạnh. Trong lúc Tôi hỏi chuyện Ông Lê-Văn-Thới thì mới rõ rằng anh em bên này rất rời-rạc. Hội này ban sơ lập ra do anh em lính tình-nguyện sang Pháp trong trận 1914-1918 (O.N.S) rồi ở luôn bên này lập gia-đình và làm thợ trong các xưởng, các hãng. Lúc trước thì rất vất-vả. Thủ-Tướng Nguyễn-Văn-Tâm có cho tiền mua một căn nhà để làm trụ-sở và một số tiền để làm căn-bản nhưng rồi ít lâu, mấy Ông trong Ban Trị-Sự làm tiêu hết vốn-liêng, hườn cốt, còn có căn nhà không, bây giờ chẳng ai tới lui nữa. Trước cảnh tượng đó ĐỨC HỘ-PHÁP không định giúp cho họ tiền bạc gì, ví dầu có giúp bao nhiêu đi nữa rồi ít lâu mấy Ông cũng làm tiêu hết.

Tuy là nói không giúp chớ nhiều Kiềm-Bào lâm vào cảnh đặc-biệt, thất-nghiệp có giấy chứng hoặc đau nằm nhà thương, con đông và bệnh hoạn họ vẫn đi xin tiền trợ giúp. Muốn khỏi làm phiền lòng ĐỨC HỘ-PHÁP, Tôi bảo Ngô-Khai-Minh cho họ tùy theo trường-hợp từ 2 ngàn quan tới mười ngàn quan. Ông J. Lê-Văn-Thới tới 5g30 mới ra về.

06g00 tối - Theo lời của Ông Henri Regnault, Ông Giáo-Sư TUY và Tôi đến tại nhà Ông để lập đàn Cơ cho Ông hầu, đồng tử của Ông là người Pháp. Tôi bạch với Đức Hộ-Pháp chúng phép cho hai anh em chúng Tôi đến chứng đàn, muốn cho họ đầy đủ đức-tin, Tôi xin để đồng-tử của họ. Bấy lâu, tưởng Ông Regnault có thâu đặng số Đạo-Hữu đáng kể, nào dè khi qua

đến thấy rõ sự thật, ĐỨC HỘ-PHÁP rất thương tâm, song Ông có công truyền Đạo bằng mấy bài diễn-thuyết ở các Hội-Nghị Quốc-Tế về Tôn-Giáo. Hôm thăm Ông kỳ trước Tôi có khuyên Ông nên dọn bàn thờ để thờ ĐỨC CHÚA và kiếm một người cầu ƠN TRÊN về dạy cho. Ông không có đồng-tử nào, nhưng Ông hứa rắng kiếm rồi sẽ trả lời cho Tôi hay. Bữa sau tự-nhiên có một người đồng-tử quen với Ông khi trước, cách nay 11 năm, không có tới lui, nay nhớ tới Ông mà đến thăm. Ông hỏi người đồng-tử muốn gặp chúng tôi và chịu ngồi đồng chẳng? Người đồng-tử vui chịu và hẹn tối nay hội tại nhà Ông.

Khi Ông Giáo-Sư Tuy và tôi đến, chỉ có Ông Regnault ra tiếp chúng tôi, còn Bà Regnault hôm nay bệnh nên không có dự. Ông dọn bàn-thờ trên mặt lò sưởi (cheminée), một tấm hình ĐỨC CHÚA J. CHRIST cỡ Carte Postale, đặt đứng xiêng xiêng với hai ngọn nến. Ngồi vào không đầy 5 phút thì Ông đồng-tử và hai cô tóc-ký đến. Người đồng-tử trên 40 tuổi đàng-hoàng và có vẻ thông-minh, Ông làm chủ một phòng đấm bóp (cabinet de massage et d'esthétique) ở tại Place du Marché Saint-Honoré. Ông là người biết Đạo nhiều hơn Regnault, ăn chay trường, trước có tu theo Đạo Ấn-Độ (Hindhoudisme). Tôi giải-thích Ông mau hiểu lắm và rất tán-thành Đạo Cao-Đài, 10giờ thì khởi sự lập Đàn, Tôi đeo giây Sắc-Linh và đội mũo trang-hoàng đến trước bàn thờ quỳ với ông Giáo-Sư TUY thành-tâm cầu-nguyện, cả nhà cầu-nguyện theo.

Sau khi lạy xong thì lập Đàn. Đồng-Tử này nghe và nói cho Tóc-Ký viết (Médium auditif et voyant). Ông nhắc một cái ghế ngồi xây lưng vô bàn thờ, định-thần không đầy 5 phút thì thờ dài rồi nhắm mắt lại, hai tay để trên bắp vế và bắt đầu nói tới khi mãn Đàn. Vị đồng-tử tinh-táo thuật lại rằng: thấy một vị mặc đồ trắng giống như áo Đạo chúng tôi, nhưng Parements thì khác. ĐÁNG đó đến một tay để trên trán vị đồng-tử, một tay thì nắm lấy tay vị đồng-tử để vào tay tôi, rồi biểu hai người nắm lấy tay nhau và cho biết từ nay Đông Tây sẽ hiệp và dặn tôi và các anh em phải hiệp tâm nhau mà làm việc. Đấng giáng Đàn là vị Sư của đồng-tử (.. Esprit guide) lấy tên là Père Pierre. ĐỨC HỘ-PHÁP xem bài Thánh-Giáo này khen lắm. Và vâng theo Thánh-Linh, chúng tôi hẹn nhau tuần tới hội lại đây để ƠN TRÊN dạy bảo thêm. Ra về 11g30 đêm.

Ngày 10 tháng 5 Giáp-Ngọ (10-Juin 1954):

11g00 trưa - Ông Trần Vinh cùng đi với ĐỨC NGÀI đến viếng ĐỨC HỒNG-Y (Cardinal) Công-Giáo, Cai-Quản họ-đạo Paris là Monseigneur Bertin. Xe đến, ĐỨC HỒNG-Y thân hành ra đón tiếp ĐỨC NGÀI, chào hỏi niềm nở. ĐỨC NGÀI tỏ ý muốn qua thành Rome để yết-kiến ĐỨC GIÁO-HOÀNG, Đức Hồng-Y rất mừng đây là dịp may, vì mai này Đức Hồng-Y sang Rome chào ĐỨC GIÁO-HOÀNG, người sẽ thừa dịp ấy tỏ ý và xin phép cho ĐỨC NGÀI sang chào, chùng nào trở về Pháp Ngài sẽ trả lời cho ĐỨC HỘ-PHÁP rõ, luôn tiện ĐỨC HỘ-PHÁP trao món quà dung cho ĐỨC GIÁO-HOÀNG để tỏ chút lòng ngưỡng-mộ.

Tôi có kính gửi lời chào mừng hai vị Hồng-Y đã sang viếng Tòa-Thánh Tây-Ninh khi trước. Ngài cũng vui-vẻ nhận chuyên lời dùm. Về chánh-trị thì Đức Ngài cũng mong mỗi cho nước Việt Nam đặng Độc-Lập vì dân-tộc Việt Nam ngày nay đã đến tuổi trưởng-thành, Đức Ngài cũng có than rằng: Chánh Phủ Pháp muốn cho Đức Quốc-Trưởng làm công-việc đắc thành mà không cho Ngài đủ điều-kiện làm việc cho có đủ uy-tín.

12g00 trưa - ĐỨC HỘ-PHÁP kiêu-từ ra về, Đức Cha niềm-nỡ đưa ĐỨC NGÀI tận xe.

02g00 chiều - Ông Tòa Weil đến mời ĐỨC HỘ-PHÁP đi Nantes, hôm nay ĐỨC HỘ-PHÁP cho phép Cô Ba đi theo để thăm bà Weil luôn, ĐỨC HỘ-PHÁP đi xe Cao-Ủy-Phủ với Cô Ba, em Cao và Tôi, Ông Thái đi theo xe Công-An, còn Ông Quang đi xe riêng, song xe Ông Quang vì còn chạy rodage, nên lúc ra khỏi thành Paris bị kẹt xe hết mấy phút nên chạy lạc.

Đây là một cái trại ruộng, châu vi lối trên hai ngàn mẫu, nhà nhỏ thấp, nhưng Bà Weil sửa-soạn lại, đủ tiện nghi, không thiếu món gì. Tuy làng nhỏ có lối trăm cử tri như vậy mà cũng có đủ đèn nước máy.

Bà Weil người Pháp, trên 60 tuổi mà vẫn khỏe mạnh, chung với con gái và cháu, nói tiếng việt rất sành. Bà Weil có quen với Tôi khi Tôi còn làm việc tại Biên-Hòa. Bà dọn một căn-phòng theo lối người Việt cho chúng tôi nghỉ trưa.

Hôm nay mưa gió lạnh, phần đường xa 80 cây-số ngàn cách Paris, chúng tôi ở chơi đến 6 giờ mới ra về.

Ngày 11 tháng 5 Giáp-Ngọ (11 Juin 1954):

Mới 8giờ, đệ-tử của Ông G. Roux (nhóm Eglise Universelle) kêu điện-thoại cho hay rằng có lệnh CHÚA dạy mời ĐỨC HỘ-PHÁP, chiều nay đúng 6 giờ giáp mặt với Ông George Roux. Tôi trả lời rằng: vì gấp nên không thể định đặng. Họ rầy la hết sức rằng: Nhơn-loại đang lâm vào trong cảnh khổ với nạn tương tàn, tương sát gớm ghê. Nay có lệnh Chúa dạy ĐỨC HỘ-PHÁP hội-kiến với Ông G. Roux là hiện thân của Đức Chúa Jésus Christ để cứu vãn tình thế, giải khổ cho nhơn-loại thì dầu ĐỨC HỘ-PHÁP có hứa hẹn về mặt Phàm này với ai cũng bỏ hết để theo tiếng gọi của Thiêng-Liêng mà thôi. Tôi chẳng biết phải trả lời làm sao nên mới bạch lại với ĐỨC NGÀI, ĐỨC NGÀI nói: "Tu gì mà mê-tín quá, đi thì chừng nào đi không đặng, lựa phải thúc-giục gấp như vậy". Tôi phải kiếm có trả lời với họ, nhưng họ lại nài-nỉ cho họ nói chuyện với ĐỨC HỘ-PHÁP mà thôi. Tôi lại bịa chuyện rằng ĐỨC NGÀI bận chuyện không lại đây nói đặng; dường như họ tức mình lắm và nói rằng: Họ sẽ đến tận Hotel cho giáp mặt ĐỨC HỘ-PHÁP mới nghe, vì theo Tôi đoán hiểu thì chắc mấy Ông đó nghi Tôi kiếm chuyện ngăn cản không muốn cho họ hầu chuyện với ĐỨC HỘ-PHÁP.

03g00 chiều - Ông Đỗ-Hữu-Tấn đến bàn tính về việc kiếm đất và nhà tại Paris để lập Văn-Phòng và Tiểu-Thánh-Thất để có phương tiện truyền-giáo. ĐỨC HỘ-PHÁP thì muốn gần đường Métro hay là xe Autobus để làm chỗ trú cho sinh-viên từng học cho tiện. Chuyện vẫn một lúc bỗng đệ-tử của Ông Roux, mặc dầu ĐỨC NGÀI bận khách, nhưng cũng rước vào nói chuyện. Cậu Claude hôm trước và cậu con trai Ông Roux vừa gặp ĐỨC HỘ-PHÁP liền nói: Có Thánh Lịnh Chúa dạy ĐỨC HỘ-PHÁP phải gặp Ông Roux lập tức đúng 6 giờ chiều nay, để có phương cứu-khở cho nonh-sanh và Ông quả quyết rằng vận-mạng sống chết của nonh-loại cũng do cuộc hội-kiến này.

Tóm tắt kỳ trước : Môn-đồ Ông George Roux quyết mời ĐỨC HỘ-PHÁP choặng để hội-kiến với Ông Roux, song ĐỨC NGÀI không thể nhận lời mời một cách đột-ngột như vậy, vì thế họ đến làm rộn bao nhiêu lần, nhưng sau cùng nhờ tài thuyết-khách của Ông HỒ BẢO-ĐẠO làm cho họ bớt nóng-nảy. Môn-đồ Ông Roux quả quyết rằng: "Dung Thánh-Lịnh cho ĐỨC HỘ-PHÁP hay như vậy nếu ĐỨC NGÀI không đi thì trách nhiệm Thiêng-Liêng về phần ĐỨC NGÀI chịu." Tôi thấy ĐỨC NGÀI bực bội nên nói với hai vị ấy rằng: "đường đi xa trên 600km làm sao đi cho kịp 6 giờ chiều". Nào dè họ đã bao một chiếc máy bay rồi, nếu ĐỨC NGÀI ra đi trong 1 giờ là tới nơi. Giáp mặt Ông Roux, nói chuyện xong là trở về liền. Thấy họ cột buộc mãi và thấy ĐỨC NGÀI khó chịu Tôi trả lời rằng: "Thường lẽ có việc gì trọng-hệ thì ĐỨC NGÀI tiếp lịnh Thiêng-Liêng dạy NGÀI cũng như Các Đấng dạy mấy Ông, nhưng kỳ này ĐỨC NGÀI chưa chặng lịnh nên chưa quyết định chặng, xin hai ông về thành-tâm cầu-nguyện và bên này chúng tôi cũng đồng nguyện thế nào cho ĐỨC CHÚA giáng lịnh ngay ĐỨC HỘ-PHÁP thì ĐỨC NGÀI sẽ đi liền và ĐỨC NGÀI cũng dám bỏ tất cả các việc làm phạm-trần để tuân-hành Thánh-Lịnh". Nói họ nghe được họ mới chịu ra về, nhưng coi về họ buồn lắm. Sau khi môn-đồ Ô. Roux về, chúng tôi hỏi Ông Tấn: "Đệ-tử Ông Roux tiếp Thánh-Lịnh bằng cách nào?" Ông trả lời rằng: "Người con Ông Roux có khiếu như vợ tôi vậy, nhưng vợ tôi thì chỉ nghe tiếng chuông mà thôi, còn con Ông Roux đây nghe tiếng nói, dạy làm gì thì họ làm y như vậy, không bao giờ sai chạy. Họ có một đức-tin mãnh-liệt, khi có lịnh dạy làm gì dầu nguy-hiểm đến đâu, họ chẳng nao núng chút nào và quả-quyết rằng làm việc cho CHÍ-TÔN, chẳng có ai làm gì họ chặng. Có nhiều khi họ được lịnh đi gấp đến một xứ nào mà xin thông-hành chưa được, thì họ nhảy đại lên máy bay, ai muốn bắt họ thì bắt, nhưng rồi họ vẫn đi chặng như thường. Làm xong phận-sự rồi về. Chính con Ông Roux chặng lịnh qua ĐỨC làm phận-sự ấy. Mới vừa về tới thì chặng lịnh đi mời ĐỨC HỘ-PHÁP nên nó mới lo lắng như vậy. Thật ra thấy họ cũng đáng thương lắm ". Nhưng ĐỨC HỘ-PHÁP làm chuyện gì cũng phải để cho NGÀI suy-nghĩ kỹ-lưỡng và thông-thả chớ không thể thúc-giục.

Lời 4g30 chuông điện-thoại reo, thì ra nonh-viên phi-trường cho hay rằng có người bao một chiếc máy bay để rước ĐỨC HỘ-PHÁP và hỏi lại coi ĐỨC NGÀI có định đi không? Tôi trả

lời rằng: "ĐỨC NGÀI đi không đặng và xin cáo lỗi". Theo lời ĐỨC HỘ-PHÁP thì Ông George Roux này cũng có sứ-mạng thiêng-liêng lớn chớ chẳng phải không và sớm muộn gì ĐỨC NGÀI cũng đến gặp Ông một lần.

5g00 chiều - Ông Weil đến rước ĐỨC HỘ-PHÁP đi dự cuộc diễn-thuyết ở 'Académie diplomatique'. Xe đến thấy thính-giả đã tựu lại đông. Ông Weil giới-thiệu ĐỨC HỘ-PHÁP với nhiều nhơn-vật trọng yếu rồi vào phòng diễn-thuyết. Đúng giờ, Ông Hội-Trưởng khai mạc giới-thiệu các diễn-giả. Trước hết Đức Cha Marella Nonce Apostolique của Tòa-Thánh Vatican bên Pháp. Kế đến Ông De la Chauvinière, Introduteur des Ambassadeurs, Chef des Services de Protocole, nói về vấn-đề 'Diplomatie, Protocole et Egalité des Etats'. Sau chót là S.E. Le Comte Robert de Billy, Ministre Plénipotentiaire nói về vấn-đề 'L'ordre de Malte, préfiguration de l' armée Européenne'. Các diễn-giả đều nói rất hay, thính-giả hoan-nghinh nhiệt liệt.

Ngày 12 tháng 6 năm 1954:

10 giờ sáng - ĐỨC HỘ-PHÁP đi với Tôi và Trung-Tá Thái lại văn phòng Ông Weil ở tận Paris. Nơi đây Ông có hẹn với vị Lãnh-Sự Tàu đến, đặng Ông giới-thiệu cho hai đảng biết nhau. Ông Lãnh-Sự Tàu nói tiếng Pháp rất thạo. Ông Lãnh-Sự Tàu tỏ ý muốn ĐỨC HỘ-PHÁP gặp Tướng-Tổng-Tài ở Đài-Loan, thì ĐỨC NGÀI trả lời rằng: nếu Tướng-Tổng-Tài có thơ mời ĐỨC NGÀI thì ĐỨC NGÀI sẵn lòng đi sang Đài-Loan để gặp người. Câu chuyện chưa vãn thì chuông điện-thoại kêu cho ĐỨC NGÀI hay rằng Ông Max André đến viếng, ĐỨC NGÀI từ-giã Ông Lãnh-Sự để về tiếp khách, tuy thế mà hai nhơn-vật còn nói chuyện thêm 15 phút.

10g30 trưa - Về tới nhà là 11g30 làm Ông Max-André chờ hết nửa giờ. ĐỨC NGÀI lật-đật chào hỏi và xin lỗi về việc chờ lâu. Hai Ông tiếp chuyện trên một giờ mới ra về. Khi đưa, Tôi hỏi Ông về câu chuyện khi nãy, Ông tỏ vẻ hài lòng và rất tán-đồng ý-kiến của ĐỨC NGÀI về vấn-đề VIỆT/PHÁP.

4g00 chiều - Ông Henri Trần-văn-Ba (Đạo-Hữu) có viết thơ thăm, hôm trước ĐỨC-NGÀI mới qua, nay Ông đến thăm và Ông là con của Ông Phan-Minh ở Saigon. Năm 1928, Ông còn nhỏ có về ở Tòa-Thánh làm đồng nhi và sau làm Thơ-Ký cho Ông Từ-Hàn của ĐỨC QUYỀN GIÁO-TÔNG buổi nọ. Ông ra khỏi xứ gần 20 năm nay và sang Pháp đến nay là 16 năm rồi.

Ông không có gia-đình, làm Chirurgien/Dentiste nhà số: 66 đường Garvès (Montrouge). ĐỨC HỘ-PHÁP tiếp, Ông hết sức vui mừng và nhắc lại những ngày xa Tòa-Thánh. Ông hầu chuyện với ĐỨC HỘ-PHÁP gần 6 giờ mới ra về, và còn hứa kiếm nhà và đất để lập Thánh-Thất và chỗ cư-ngụ cho học-sinh.

Ngày 13 tháng 6 năm 1954:

05g00 chiều - Ông Pierre Max, người được ĐỨC HỘ-PHÁP giao phó mở một cơ-quan Ngôn-Luận tại Paris, để truyền-bá môi Đạo Cao-Đài, hôm nay Ông giới-thiệu cho ĐỨC HỘ-PHÁP một vị Giáo-Sư Professeur, tên là Saint Bonnet. Ông này lối 50 tuổi, trăm tĩnh, có đưa cho ĐỨC HỘ-PHÁP nhiều ý-kiến về tổ-chức cơ-quan này có thể tự sống. ĐỨC HỘ-PHÁP dặn Ông Pierre Max liên lạc với Ông Saint Bonnet để làm việc. Đến 6 giờ Ông kiêu về.

Ngày 14 tháng 5 Giáp-Ngọ (14-Juin-1954):

08g00 sáng - Dự-bị đi Nancy với chiếc xe nhà và xe của Cao-Ủy Phủ Việt-Nam, xe nhà do Ông Quang cầm tay bánh. Vì xe Công-An không đặng ra khỏi Paris, nên Viên Công-An qua xe mình để hộ vệ ĐỨC HỘ-PHÁP.

Đi theo ĐỨC HỘ-PHÁP có Cô Ba, Ông Tuy, hai Ông Tá, em Cao, Ông Công-An, Ông Quang với Tôi, tất cả là 9 người. Xe nhà bữa nay còn chạy rodage lối 60-70km. Khi chạy qua phần đường đủ cây-số ngừng lại một garage cho thay nhớt, ai nấy xuống đi tới lui cho răng chơn. Trời bữa nay lạnh hơn mọi bữa, Ông Tuy đỡ chịu lạnh nhứt, mười lăm phút sau lên đường, từ Paris qua Nancy xa 307 Km. Đường xa mà lúc nào xe chạy cũng êm như thường, như Châu-Thành Sai-Gon. ĐỨC HỘ-PHÁP ngồi xe lâu chắc mỗi, liền than:"Người ta ở xa như vậy nên chi hỏi đó bảo Renault và Minh đi liên lạc với Hương-Mai, họ không đi đặng là phải (mình tưởng đâu họ ở gần nhau lắm). "

Nancy ở về phía đông Paris, càng đi xa trời càng lạnh thêm. Phong cảnh lần lần thay đổi. Khi mới ra khỏi Paris đồng ruộng còn bằng phẳng, lần đến chỗ đất gò-nồng cao-thấp không chừng. Ở vùng Paris ít thấy cây thông và bách (Pins và Sapins) mà ở đây cây thông và bách mọc lưa thưa xem đẹp mắt. Rồi tới Nancy thứ cây này lại càng đông-đặc hơn. Phong-cảnh xem giống Đà-lạt lắm, xinh đẹp vô cùng. Nơi đây người ta thích cất nhà lầu. Nhiều làng nhỏ độ vài trăm cái nhà cũng có nhà lầu hai, ba, hoặc bốn tầng. Phong cảnh tốt tươi nhà ở sạch-sẽ có đủ nhu cầu đèn nước và có lẽ sung-túc lắm. Dân sự hiền lành không có một ai ham giặc, thế mà nhà cầm quyền vì chịu mạng lệnh của một nhóm tư-bản đưa những con yêu-quý của đất nước họ ra làm mồi cho súng đạn, nghĩ cũng tội-nghiệp. Có một điều mâu thuẫn trong tâm-lý họ là khi hỏi họ chịu chế-độ quân-chủ không thì họ không chịu, nhưng lúc nói chuyện với mình thì họ rất hãnh-diện mà nhắc-nhở đến các trào Vua Chúa của họ luôn. Có nhiều khi họ còn thốt ra rằng "những di-tích quý-báu trong xứ là đều của các Vua họ, chớ từ khi lập Chánh-Phủ đến giờ không có làm cái chi đặng xứng đáng hết, như thế là họ chịu ảnh-hưởng của phong-trào dân-chủ, tra cho họ một lớp võ mông bên ngoài. Kỳ thật họ vẫn còn hoài cổ luôn luôn. Nếu một ngày kia phong-trào thay-đổi thì họ trở về quân-chủ rất dễ.

Vì cảm-xúc cảnh-vật bên ngoài mà Tôi quên nói chuyện đi Nancy. Lão Lucien, tài-xế chiếc xe của Cao-Ủy-Phủ Việt-Nam người rất thông-thạo đường sá. ĐỨC HỘ-PHÁP dặn y ghé dùng cơm chỗ nào có phương-tiện rồi sẽ đi. Lối gần 12 giờ trưa đến một đô-thị nhỏ nếu so sánh với các Đô-thị lớn bên này thì nó bé-bống nhưng thật ra thì nó đồ-sộ không thua gì Mỹ-Tho, hay Vinh-Long, Sađéc bên mình. Lão Lucien đưa lại 'Auberge de L'Étoile' để dùng cơm. Tuy là Auberge ở chợ nhà quê chớ làm đĩa, bàn, muông, nĩa, ly, tách gì họ đặt riêng chỗ lo sẵn, có nhãn hiệu tiệm đàng-hoàng chớ không phải thứ bán ngoài chợ đem về xài đâu. Chỗ này là Vitry le Francois. Hồi kỳ giặc rồi (1939-1945), ĐỨC chiếm nước Pháp thì chỗ này bị tàn phá nhiều nhứt. Nhà cửa phố-thành khác vì nhà cửa phố-thành hiện giờ đều xây dựng theo lối kim-thời, còn mấy chỗ kia thì còn theo lối xưa. Ngày nay có lẽ là ngày rước lễ Bao-đồng (1ère Communion) nên dọc đường gặp nhiều đám đồ Lễ trắng đi nhà thờ. Chúng tôi gặp một gia-quyến xúm nhau đến nhà hàng làm tiệc ăn mừng. Chúng tôi thấy vui vui cũng qua chúc mừng. Họ lấy làm sung-sướng chào hỏi lại chúng tôi coi tình thân mật, chúng tôi cũng có quây phim bữa lễ của họ để kỷ-niệm, còn phần họ cũng chụp hình đứng chung với chúng tôi. Tuy là gặp gỡ giữa đường trong chốc lát nhưng khi ra đi có tình quyến-luyến lắm. Thật rõ ra Người Pháp ở Chánh-quốc có khác hơn ở Đông-Dương.

01g30 - Từ đây đi Nancy tuy không có núi non chón-chở song nhiều gò nong cao thấp gộp thành những núi con con tạo ra một phong cảnh thiệt là xinh-đẹp, đường quanh-co uốn lượn, tài-xế phải dè dặt mới tránh đặng rủi ro. Có một chỗ giầy chần-chịt trên không trung băng ngang đường, mà trên giầy những thùng vuông vuông, lớn bằng ba bốn thùng đựng hồ chạy qua chạy lại. Hỏi ra mới biết nơi đây là nhà máy làm thạch-cao (Plâtre), những chỗ lấy đá vôi để hầm ra thạch-cao thì ở xa nên họ đặt máy điện chớ chuyên những thùng đá vôi đưa từ hầm đá tới lò. Hai đầu có hai tốp cu-li làm, hễ lấy đá đầy thùng rồi thì cứ để lên máy, giầy điện rút thùng ấy chạy ra đầu kia trút ra. Vì vậy mà ta thấy lũ-khủ thùng treo lẳng-lơ trên giầy sắt, cái thì chạy qua, cái thì chạy lại rất ngộ-nghĩnh. Gần tới Nancy hai bên vệ đường phía ven rừng những nhà trại cát lúp-xúp có treo cờ Mỹ, đây là trại quân-đội Mỹ còn đóng để phòng-ngừa sự bất-trắc có thể gây ra chiến-tranh miền này, vì Nancy ở gần biên-giới Pháp/Đức. Đường từ Vitry le Francois tới Nancy lối 130 km ngàn, đến là 3g30 chiều, nhà Bà Lễ Sanh Gobron có đủ salon, phòng ăn, phòng ngủ, nhà bếp, nhà tắm. Bà Lễ-Sanh ở một gian nhà như vậy trên tầng lầu thứ tư mà người ta thường gọi là (appartement). Bà Gobron ở chung với người em gái Mademoiselle Schmit và hai cháu Hiễn và Kiễn. Bà Schmit năm nay đã 56 tuổi, không chồng từ nhỏ. Bà Gobron năm nay 57 tuổi, vì chúng tôi đến thành-linh không có đánh dây thép trước, nên khi kêu cửa nội nhà gặp mừng đến đổi hai chum phát run. Bà Gobron bảo em Hiễn đánh điện-thoại lại sở vệ-sanh mời Bà Schmit vì Bà làm việc nơi sở này; còn vài năm nữa sẽ được hưu-trí. Bà Gobron thì ở nhà lãnh đồ may. Căn nhà Bà có một cái phòng vừa làm salon vừa làm phòng ăn luôn, một cái phòng nhỏ để làm phòng học cho hai cháu, tính ở chơi

tới khoảng 6, 7 giờ sẽ trở về Paris, nhưng khi tính cáo-tử thì hai chị em Bà Gobron cầm lại dùng cơm với hai Bà. Thấy tấm lòng hai Bà quá ân-cần nên chúng tôi nể lời ở lại soi cơm.

Châu-thành Nancy cũng là đồ-sộ lắm, nhưng nhà cửa nguy-nga lớn đẹp, cất năm bảy tầng. 'Place Stanislas' là đài kỷ-niệm. Ông Stanislas ngày xưa cách nay lối 600 năm, Ông đã xây dựng thành Nancy này. Đài kiến-trúc hoa-mỹ, bốn phía đều có cửa sắt thép vàng thiệt đẹp, ban đêm đốt đèn xem còn đẹp hơn thập-bội. Xe chạy vòng nội-thành, nghĩa là thành cũ, mà thời xưa mỗi thành đều có đào hào chung quanh, xây cách bốn phía, có bốn cửa vào thành, ngày bỏ điều-kiều xuống để đi, đêm thì rút điều-kiều lên để ngừa quân giặc xâm-chiếm. Ngày nay vách thành phá đổ và hào đã lấp hết, nhưng bốn cửa thành vẫn còn nguyên- vẹn và đồ-sộ lắm, có một cái cửa còn khắc hiệu năm xây thành, tính ra đến năm nay có lối 600 năm rồi. Nơi đây mua bán sung-túc có những chi-ngách của mấy magasins lớn ở Paris, như những hiệu Printemps, Samaritaine chẳng hạn. Tuy là nơi chi-ngách chớ thật ra thì nó cũng xấp xỉ với hiệu Courtinat và em Magasins Charner bên mình. Nơi đây cũng có trường Đại-Học (Cité Universitaire) và nhiều trường lớn. Có một Salon de coiffure (phòng hót tóc) của người Việt gốc Bạc-Liêu. Tuy nói phòng hót tóc chớ bên này phải vốn liếng lớn lắm mới dựng nổi. Ra ngoài thành lên trên một cái đồi cao dòm xuống thấy Châu-thành Nancy ở giữa một cái trũng, bốn phía đều là đồi cao. Đứng trên dòm xuống trông ngoạn mục lắm. Rảo dài theo mé đồi xem hoa rừng xinh-đẹp mọc đầy. Về đến nhà là lối 7 giờ rưỡi, dùng cơm xong là gần 9 giờ. Chúng tôi từ giã ra về, hai Bà và hai cháu xem bộ quyển-luyện đưa xuống tận xe.

Trời đã sập tối, xe ĐỨC HỘ-PHÁP chạy trước xe ông Quang. Theo ý chúng tôi thì tính cho ĐỨC HỘ-PHÁP ngủ một giấc về tới Paris không ngờ ĐỨC NGÀI sợ lão chauffeur ngủ gục nên thức nói chuyện chọc cười nôn ruột, dặn chừng lão Lucien đừng ngủ gục. Vì lão Công-An ngồi kế bên sẽ làm giấy phạt. Ai dè xe chạy một lúc thì lão Công-An ngủ trước. Ai đòi thiên-hạ ngủ gục thì thường gục tới phía trước còn lão Công-An này lại bật ngựa ra đằng sau? ĐỨC NGÀI cười lớn viên Công-An giựt mình thức dậy. Tôi liền hỏi Ông bây giờ ai làm biên-bản phạt ai? Nãy giờ lão Lucien làm biên-bản Ông mấy lần rồi. Gần 12 giờ khuya xe tới Vitry le Francois, hiệu cơm Auberge de L'Étoile vì khuya quá nên họ đóng cửa, Lão Lucien cho xe chạy vòng Châu-Thành kiếm đặng tiệm còn mở cửa ghé vào uống café rồi mới ra đi. Trời khuya quá, Tôi mòm ngủ tự hồi nào, nhưng vì trong bụng cũng hơi sợ sợ nên lúc ngủ lúc thức. Xe về đến phòng là 4 giờ.

Ngày 15 tháng 5 Giáp-Ngọ (15 Juin 1954):

Cậu Minh không có đi Nancy nên 9 giờ sáng đã đến.

11g00 trưa - Có Ông Trần-Văn-Tùng xin ra mắt ĐỨC HỘ-PHÁP, nhưng vì ĐỨC NGÀI còn mệt nên tôi tiếp thế. Ông Tùng là một nhơn vật có biệt-tài, viết sách rất hay, phần nhiều sách

của Ông viết đều được Hàn-Lâm-Viện Pháp chăm thưởng. Ông mới xuất bản sau này hai quyển Nhan-đề: 'Le Việt-Nam et sa Civilisation' (Xứ VN và nền Văn-Minh của nó) và cuốn : 'Le Việt Nam immortel' (Xứ VN bất-diệt). Cuốn thứ nhứt đặng Hàn-Lâm-Viện chăm thưởng (Couronné par L'Académie Française) Ông đến trình mấy cuốn sách mới của Ông và xin mua giúp. Tôi có lấy mỗi thứ 5 cuốn và giúp số tiền ủng-hộ. Ông nói chuyện đến gần 12 giờ mới ra về.

3g00 chiều - Ông Mécheri (Tổng-Thơ-Ký Liên-Hiệp-Pháp) Secrétaire Général de L'Union Française đến viếng ĐỨC HỘ-PHÁP. Ông Minh và Tôi đón tiếp. Ông là tay kiện-tướng binh-vực cho nền Độc-Lập VN và rất có cảm tình với ĐỨC HỘ-PHÁP. Hai nhân-vật gặp nhau chuyện vãn thân-mật và câu chuyện kéo dài hơn 4 giờ Ông Mécheri mới ra về.

5g00 - Ông Hà-Minh-Tự (làm ở Việt Nam Presse) đến. Tôi tiếp chuyện với Ông đến 5g30.

5g30 - Vừa đưa Ông Hà-Minh-Tự thì Ông Gustave Meillon (người đang soạn viết một cuốn sách về Đạo Cao-Đài) đến. Tôi tiếp Ông và trả lời cho Ông những chỗ Ông còn thắc mắc hoặc còn chưa rõ. Mỗi mỗi Ông lấy viết biên rành mạch. Hơn một giờ Ông ra về và tỏ lời cảm ơn.

Ngày 16 tháng 5 Giáp-Ngọ (16 Juin 1954):

10g00 sáng - Ông Ngoại-Trưởng NGUYỄN-QUỐC-ĐÌNH ở Genève về, đến viếng ĐỨC HỘ-PHÁP. Chúng tôi đón đưa lên salon. Ông có báo-cáo tình-hình Genève cho ĐỨC NGÀI hay. ĐỨC HỘ-PHÁP tán-tụng công-trận của Ngoại-Trưởng rất nhiều, không biết Hoàng-Thượng có ban thưởng gì cho Ngài không. Chớ đây Tôi xin ban cho Ngài một ly 'Ngự-Tửu'. Ông vui-vẻ tiếp nhận và tiếp chuyện đến 11 giờ mới ra về.

03g00 trưa - Cậu Nguyễn-An-Mỹ (Con của Nguyễn-An-Ninh) đến báo-cáo công-việc cho ĐỨC HỘ-PHÁP rõ .

04g00 chiều - Ông Bảo-Thế bữa nay mạnh, nhưng còn ốm nhiều đến viếng ĐỨC HỘ-PHÁP báo-cáo cho ĐỨC HỘ-PHÁP nhiều việc quan-hệ mà Ông đã thâm thập được trong những cuộc tiếp xúc của Ông với nhiều nhơn-vật.

05g00 - Ông Phạm-Lê-Bông đi Cannes mới về, đến viếng ĐỨC HỘ-PHÁP và báo-cáo công-việc của Ông mới tiếp-xúc với ĐỨC-QUỐC-TRƯỞNG. Tình-hình bên này lúc này rối-rắm lắm, bên Chánh-Phủ Pháp thì Nội-Các Laniel đố, Thủ-Tướng Mendès-France lên, còn đang lập Nội-Các. Bên Việt Nam Thủ-Tướng Bửu-Lộc từ-chức và ĐỨC-QUỐC-TRƯỞNG đưa Ngô-Đình-Diệm lên thay thế. Nói chuyện đến gần 7g 00 Phạm-Lê-Bông ra về.

Chân dung Đức Quốc Trưởng Bảo Đại

09g00 tối - Theo lời hẹn kỳ-trước hôm nay Anh Giáo-Sư Tuy và Tôi trở lại nhà Ông Henri-Regnault để gặp các bạn Đạo mới quen. Gặp nhau mừng rỡ, chuyện-văn thân-mật như tình ruột thịt.

Ông bạn Raoul Chabrol có đem cho mấy số báo 'Les amis Spirituels', mới hay Ông ta là Hội-Trưởng của Hội 'Les amis Spirituels' và Mme Baus là Tổng-Thơ-Ký của Hội.

Mỗi tuần-lễ họ có tổ-chức cuộc diễn-thuyết chiều chúa-nhật từ 3 đến 6 giờ, họ có mời Tôi chiều chúa-nhật đến dự đặng họ giới-thiệu cho tất-cả mọi người.

Tôi nhận lời. Chuyện-văn một hồi lâu rồi mới khởi cúng và lập Đàn như kỳ trước. Lần này chúng tôi cũng nhận đặng một bài Thánh-Giáo rất hay. Tôi, Anh Tuy và em Cao về 11g30. Sáng mới báo-cáo lại cho ĐỨC NGÀI hay.

Ngày 17 tháng 5 năm Giáp-Ngọ (17-Juin-1954):

Sáng, trời bữa nay cũng nóng như bên nhà, nhưng không tới nỗi đổ mồ-hôi.

11g trưa - Ông Đoàn-Bửu-Giám, Hội-Đông Liên-Hiệp-Pháp hầu chuyện với ĐỨC NGÀI đến gần 12 giờ. Ông tỏ vẻ rất hài-lòng và thán-phục ý-kiến ĐỨC HỘ-PHÁP. Trời bữa nay nắng tốt, thiên-hạ đua nhau ra đường phơi nắng vì quanh năm lạnh nên họ thấy nắng là mừng.

04g30 chiều - Vị Đại-diện của Đại-Sứ Mỹ (Ambassadeur) ở Paris đến viếng ĐỨC NGÀI, chúng tôi tiếp và giới-thiệu với ĐỨC NGÀI. Câu chuyện kéo dài đến gần 6 giờ mới mãn. Chưa hiểu nói chuyện gì, song hai Chánh-khách có vẻ lạc-quan. Chiều bữa nay Thủ-Tướng

Mendès-France trình-diện với Quốc Hội Pháp để bỏ thăm tín-nhiệm (vote de confiance). ĐỨC NGÀI nghe vô-tuyên truyền-thanh, rõ ra Quốc Hội bỏ thăm tín-nhiệm với 419 thăm thuận, chỉ có 27 thăm nghịch. Chánh-Phủ Pháp ngày nay đã quyết-định con đường đi của mình và đặt trọn tín-nhiệm nơi Tân Thủ-Tướng và Ông này lại quả-quyết vấn-đề ở Đông-Dương trong một tháng phải cho xong bằng không sẽ từ-chức.

Ngày 18 tháng 5 Giáp-Ngọ (18 Juin-1954):

03g00 chiều - Ông Đỗ-Đức-Hồ đưa Ông Vũ-Đỗ-Thìn ra mắt ĐỨC HỘ-PHÁP và tặng ĐỨC NGÀI quyển sách Ông viết nhan đề ‘Evolution économique du Việt Nam tome I : Monnaie et Salaires (Sự biến-chuyển của nền Kinh-tế Việt Nam quyển I về tiền-tệ và giá nhân-công)’. Ông Vũ-Đỗ-Thìn có thể giúp tờ báo của ĐỨC HỘ-PHÁP mở tại Paris, làm cơ-quan của Đạo.

3 giờ 30 chiều - Ông Đỗ-Bá-Thế đến gặp hai Ông Hồ và Thìn. Mấy Ông quen biết nhau từ lâu. Ông Thìn lại có dịp cứu Ông Thế khỏi chết lúc thời-kỳ hỗn-độn 1945.

4g chiều - Trong lúc 3 Ông này đang bàn luận về Ông Ngô-Đình-Diệm thì có Ông Trần-Tấn-Thành là đại-diện của Ông Ngô-Đình-Diệm đến. ĐỨC HỘ-PHÁP tiếp Ông Trần-Tấn-Thành tại phòng khách. Đại-y Ông Thành đến để thay mặt cho Ông Ngô-Đình-Diệm chào ĐỨC HỘ-PHÁP và thỉnh ĐỨC NGÀI đến tại Hotel Royal Nalesberbe gặp cụ Tân Thủ-Tướng vào 9 giờ sáng ngày mai. Đồng thời Cụ NGUYỄN-ĐỆ (Đổng-Lý Văn Phòng ĐỨC QUỐC-TRƯỞNG) lại cho hay rằng ĐỨC QUỐC-TRƯỞNG ở Cannes vừa về Paris, sẽ tiếp ĐỨC NGÀI vào khoảng 10 giờ tại Plaza Hotel.

5 giờ chiều - Ông Trần-Tấn-Thành vừa ra về thì có hai nhà báo Đức, do Ông Hồ-Bá-Thế giới-thiệu, đến phỏng-vấn ĐỨC NGÀI về Đạo. NGÀI giải-thích cho họ nghe rất chú-ý biên từ đoạn. Ông Đỗ-Bá-Thế còn dè-dặt sợ e mấy Ông hiểu không rõ viết sai với ý-nghĩa của ĐỨC NGÀI, nên dặn hai Ông phóng-viên ấy sau khi viết bài phải đưa cho Ông xem lại rồi mới

đặng phép đặng, họ rất bằng lòng. Họ xin chụp ảnh ĐỨC NGÀI để làm bìa báo rồi kiếu từ ra về và tỏ lòng cảm ơn ĐỨC HỘ-PHÁP về lời chỉ-giáo.

9 giờ tối - Chúng tôi đi xem hát Nhựt-Bồn, gánh hát mới vừa sang Paris bằng máy bay. Họ diễn-kịch ngắn về phong-tục ở Nhựt trong bốn mùa. Mùa Xuân hoa-đào đua nở, cô gái quê có điệu múa uyển-chuyển vô cùng. Mùa Hạ đi cấy, một tốp Đào giả đi cấy với những điệu múa ăn rập nhau, coi thật ngoạn-mục. Mỗi cô cầm một cặp sanh và giả bộ đi cấy, mỗi bước tới là cúi xuống cấy lại nhịp sanh và hát như điệu đi cấy bên Nhựt. Mùa Thu lại là mùa trồng, múa đèn và múa lân, nhứt là múa lân làm cho ĐỨC NGÀI cười ngất nhớ lúc mấy em múa Long-Mã ở Tòa-Thánh. Ngoạn mục nhứt là điệu múa lụa, nhắc tích bên Nhựt mùa nhuộm lụa, nhuộm xong đem nhúng xuống dưới một cái suối linh cho màu sắc đừng phai. Kịch này có 6 cô Đào tha thướt, họ giũ lụa như sóng gợn mà không lúc nào đụng chạm nhau hay là rối lại, đến 11 giờ là vãn hát.

Ngày 19 tháng 5 năm Giáp-Ngọ (19-6-1954):

9 giờ sáng - Viếng tân Thủ-Tướng Ngô Đình Diệm. Đúng giờ, xe đến tại chỗ hẹn có Ông Nguyễn-Đệ đón rước. ĐỨC HỘ-PHÁP và cụ Thủ-Tướng nói chuyện nơi phòng riêng, còn Ông Nguyễn-Đệ và chúng tôi chuyện vãn nơi phòng bên cạnh, trong phòng này Tôi lại gặp Ông Bazé là một trong ba Ông nhà báo ở Sai-Gon có tên khởi đầu là: 'Tam B' (Bazé, Béziat, Boncivini) không biết khi xưa kia Ông thế nào chớ bây giờ Ông nói chuyện theo Việt Nam triệt-để và quả-quyết rằng Nước Pháp phải giao trả trọn chủ-quyền Độc-Lập cho Việt Nam. Ông còn nói rằng chính vì Chính-Phủ Việt Nam lãnh-đạm, chớ nếu đảng Ông, thì Ông dám mạnh bạo nói thẳng với chánh-Phủ Pháp những điều mà một người Việt Nam không thể nói. Nghe ra lời nói cũng hay hay, phải chi có Chánh-Phủ nào thử thời vận một lần đem Ông ra hát một vở tuồng coi ra sao.

10 giờ sáng - Sau khi nói chuyện với Thủ-Tướng, ĐỨC NGÀI đi viếng ĐỨC QUỐC-TRƯỞNG. Có ông Đồng-Lý-Văn-Phòng là Nguyễn Đệ đưa đi. QUỐC-TRƯỞNG tiếp ĐỨC HỘ-PHÁP nơi phòng riêng còn Ông Đệ và chúng tôi chuyện vãn tại phòng bên cạnh. Câu chuyện kéo dài đến 11 giờ, ĐỨC NGÀI vừa ra đến ngưỡng cửa thì lại gặp Ông Thượng-Sứ Dejean ở Việt Nam mới về và cũng đến chào ĐỨC QUỐC-TRƯỞNG. Gặp ĐỨC HỘ-PHÁP thỉnh linh hai nhân-vật mừng rỡ chào từ già và hẹn ngày tái-ngộ. Dự-bị chúa nhựt đi Normandie, ra bờ biển Dauville và Trouville xem chỗ Quân-Đội Pháp đổ-bộ trở về nước, đánh đuổi quân Đức. Nơi đây có đài kỷ-niệm và mỗi năm đến ngày ấy thì có làm lễ long-trọng.

3g00 chiều - Mấy bạn tụ-họp đi dạo chơi. Anh Tuy vì không đặng khỏe nên vắng mặt còn tôi vì có hẹn với các bạn Đạo dự cuộc diễn-thuyết hằng tuần mỗi chiều chúa nhựt của nhóm 'Les

Amis Spirituels' từ 3 giờ đến 6 giờ, vì ở Pháp ít người biết Đạo Cao-Đài lắm. Đi Normandie kỳ này, Anh Bảo-Thế có tham-gia đi hứng gió biển. Đêm thứ ba nghỉ tại bãi biển và sáng chúa nhật đi xem phong-cảnh.

Ngày 20 tháng 5 năm Giáp-Ngọ (20 Juin 1954):

Vì qua đây có mình tôi bên cạnh ĐỨC HỘ-PHÁP, lớp khách, lớp điện-thoại liên liên không phút nào rảnh. Lúc đi, dự-định rằng tôi theo phái-đoàn truyền giáo không mà thôi, khi qua đây nhân-viên phái-đoàn ở riêng từng chỗ, tôi bận lo việc Đạo lần Đồi, đi đâu thì tôi cũng theo ĐỨC HỘ-PHÁP luôn luôn, không lúc nào hở. Sáng 6 giờ ai nấy còn ngon giấc, thì trái lại tôi phải lo thức đánh máy nhật-ký, em Cao thì ở xa, đến 9 giờ thì khách đến liên liên, cho đến 9, 10 giờ tối mới dùng cơm chiều, thậm-chí đến buổi trưa cũng không nghỉ được, vì thế mà từ khi qua Paris đến nay đã giáp tháng chẳng biết Paris ra sao, ngoài ra những cuộc đi chánh-thức (déplacement officiel) với ĐỨC HỘ-PHÁP, vì có mà những nhật-ký tôi hóa ra bê trễ.

3 g chiều - Theo lời ước hẹn với Raoul Chabrol, tôi kêu xe Taxi đi dự hội. Theo ý bạn Chabrol thì không muốn cho tôi tới sớm. Để chờ khởi hội lối nửa giờ, các thính-giả yên-lặng thì sẽ đến, đặng họ rước vô (đánh mạnh về tâm-lý quần-chúng, créer un choc psychologique). Còn riêng phần tôi thì lại muốn đến sớm để cùng Anh-Em thân-mật chuyện vãn. Vì vậy mà chưa 3 giờ tôi kêu xe đi rồi, té ra khiến tôi bất ý không xem cái giấy mời cho kỹ, nên lại nhà của bạn Chabrol (hội quán của nhóm 'Les Amis Spirituels' thấy vắng tanh, nhận chuông chẳng thấy một ai trả lời. Tôi ngờ là họ đi trễ, không dè chờ hoài chẳng thấy dạng người nào. Người ta gạt mình chẳng, hoặc mình xem lộn địa-chỉ? mò túi kiếm cái giấy mời, thì ra bỏ quên ở nhà. Tôi đành trở về phòng xem cái giấy lại, thì té ra người ta mời tại nhà hội Musée Social ở đường Lascase, số 5. Lật đật đến nơi là hơn 3g rưỡi. Cuộc hội đã khởi hồi 3 giờ, Tôi vừa đến thì đã có Bà Baus đón sẵn rước vào và bạn Chabrol, khi mới nhập hội, đã báo cáo cho toàn thính-giả hay rằng một lát nữa sẽ có một chức-sắc Đạo Cao-Đài đến, vì vậy mà người ta trông-ngóng,

Khi tôi đến thì bạn Chabrol (là Chủ hội) mời tôi lên trên diễn-đài, ngồi chung với các diễn-giả khác. Lúc ấy thì có Ông René Emmanuel đang diễn-giải về vấn-đề: một thế giới huyền-bí ghê sợ và hiển-hiện là hiện-tượng của tư-tướng (Un monde mystérieux redoutable et vivant, celui des Formes-Pensées) Diễn-giả tả một xác thật những tư-tướng chúng ta đều biến hình rõ-rệt, có thể chụp-hình được và có thể ảnh-hưởng tốt hoặc xấu đối với cả vũ-trụ và tư-tướng người khác.

Ông đưa những hình tư-tướng đã chụp được cho thính-giả xem coi và kết-luận khuyên tất cả mọi người phải giữ tư-tướng mình cho thanh-cao, trong-sạch và tốt-đẹp, vì lần tư-tướng chúng ta phóng ra là một luồng điện đi ra gây những làn sóng điện bay dội khắp vũ-trụ. Nếu

phần đông nhân-loại phóng ra những tư-tưởng xấu-xa, ác-nghiệt thì sẽ có một làn ác-khí xông lên không-trung và khi nó dội xuống nó sẽ gây ra không biết bao nhiêu tai-hại, còn nếu phần đông nhân-loại có những tư-tưởng lành thì sẽ gây ra một khối điện lành đem lại hạnh-phúc cho nhân-loại. Thiệt là một bài diễn-văn có thể gọi là bài thuyết-đạo rất khoa-học vô cùng. Thính-giả hoan-nghinh vỗ tay khen ngợi. Sau khi diễn-giả dứt lời bạn Raoul Chabrol đứng lên giới-thiệu Tôi cho các diễn-giả và cho toàn thính-giả.

Tôi vừa đứng dậy thì thiên-hạ vỗ tay hoan-nghinh nhiệt-liệt làm cho tôi phải định Thần hết một phút. Tiếng vỗ tay dứt rồi tôi mới để vài lời chào và cảm ơn toàn cả thính-giả và giải-thích sơ chủ-nghĩa của Đạo là đem tình thương-yêu vô-tận của ĐỨC CHÍ-TÔN gieo rải khắp nơi để đem Hòa-Bình và hạnh-phúc cho nhân-loại. Tôi vừa dứt lời thì công-chúng lại vỗ tay. Một lần nữa tôi thú-thật vì bữa nay quá cảm-xúc nên tôi nói không có gì hay lắm. Nhưng không hiểu Các ĐÁNG làm thế nào mà Tôi nhận thấy rằng khi tôi vô là họ đã cảm mến rồi. Về sau Bà Baus là vị Túc-ký-viên cho tôi biết rằng có nhiều Bà già cảm-động đến ra nước mắt. Sau đó là tới phiên Cô Nữ Trạng-Sư tên Monique Marseille nói về vấn-đề 'Phụ-Nữ và Văn-Chương' và sau rốt là Bạn Chabrol nói về 'sự tương-phản trong con người', giải-thích sự tranh-đấu giữa lương-tâm và tà-tâm được công-chúng hoan-nghinh lắm.

Nhơn-dịp nghỉ xả-hơi 10 phút sau lúc cô Monique Marseille diễn-thuyết, Tôi bước xuống diễn-đài đi chào nói chuyện với nhiều người họ tỏ vẻ cung kính và cảm-động. Giải-thích Đạo Cao-Đài cho họ nghe họ rất chú-ý và vui mừng.

Nơi diễn-đài này có thể làm nơi truyền-bá Đạo rất tốt, bên này có trọn quyền tự-do hội-họp và ngôn-luận mà Bạn Chabrol của chúng ta lại là Hội-Trưởng, lại thêm có Bà bạn Baus là Tổng-Thư-Ký trong hội. Cuộc gặp gỡ bữa nay đem lại một kết-quả bất-ngờ, sau khi bế mạc Bạn Chabrol ngó ý rằng chiều thứ bảy tới nhằm 26 Juin là buổi họp chót của Hội, Ông sẽ đi nghỉ hè, nên ước ao sao Tôi trở lại, nếu có thể đặng, thì xin thỉnh ĐỨC HỘ-PHÁP đến chủ-toạ buổi hội ấy cho thêm phần long-trọng. Tôi trả lời, phần Tôi thì xin hứa chắc còn phần ĐỨC HỘ-PHÁP, thì xin để ngày thứ hai 21 Juin ĐỨC HỘ-PHÁP tiếp Bạn Chabrol, thì dịp ấy sẽ thỉnh ĐỨC NGÀI, coi ĐỨC NGÀI định lẽ nào. Tôi bắt tay thân-mật kiểu-từ ra về đến phòng là 6 giờ rưỡi chiều.

7 giờ chiều - Ông Colonel Grimaldi (trước ở Tây-Ninh) mới từ Việt Nam về đến chào ĐỨC HỘ-PHÁP đặng sáng ngày sang Maroc. Ông báo-cáo công-việc bên nhà cho ĐỨC NGÀI hay và hầu chuyện đến gần 8 giờ mới ra về. Thấy tình-cảnh nước nhà rối-rắm, ĐỨC NGÀI rất bức-trí về vụ thay đổi bất-ngờ, vì cứ nên trước khi ĐỨC NGÀI đi Dauville thì đã đọc cho tôi viết bức thư gửi về cho Hội-Thánh dạy hành-động theo sở-kiến của ĐỨC NGÀI, sau khi ĐỨC NGÀI ký tên thì liền Ông TUY, TẮT, và em CAO được lệnh sắm sửa ngày mai (21) trở

về xứ gấp để lo việc tiếp rước Cụ NGÔ-ĐÌNH-DIỆM. Mấy Ông được lệnh thành-linh coi bộ bờ-ngõ tất cả, nhưng rồi không chần-chờ mỗi người sắp soạn valise cho kịp ngày lên đường.

Ngày 21 tháng 5 năm Giáp-Ngọ (21-Juin-1954):

9 giờ sáng - Sáng sớm, ĐỨC HỘ-PHÁP hỏi gọi điện-thoại lại Cao-Ủy Phủ Việt Nam xin làm giấy-tờ và xin giấy máy bay lấy chỗ cho ba Ông TUY, TẮT và CAO về Saigon. Ông Thái còn ở lại hầu ĐỨC NGÀI. Ông Trần-Vinh hay tin lật đật đi lấy mấy cái giấy máy bay và giấy thông-hành (Passeport) đến trưa, Ông kêu điện-thoại lại cho hay rằng giấy tờ làm xong hết và sẽ đi chuyén máy bay ngày mai 22 Juin đúng 9 giờ rưỡi tối.

3 giờ chiều - Ông Đỗ-Đức-Hổ đến rước ĐỨC HỘ-PHÁP đi xem đất và nhà để làm trú- quán-sinh (Foyer des Étudiants Caodaistes) Ông dẫn coi một ngôi nhà rộng lớn đến 100 phòng, có đất rộng làm sân-banh và chỗ tập thể-dục mà giá có 11 triệu quan tây tức là 1.100.000 bạc Đông-Dương . Đất và nhà gần Phi-trường Orly mà giá rất rẻ, sợ e chỗ bị đuổi, về sau hỏi thật lại thì quả là chỗ bị đuổi nên phải bỏ luôn. Ông cũng dẫn đi xem một chỗ khác, ngang dinh Quốc-Hội nhưng lại rui là chỗ này vừa bán xong trước đây chừng một tháng.

6 giờ chiều - Theo lệnh ĐỨC HỘ-PHÁP phái chúng tôi đến Thủ-Tướng Phủ bàn về vụ tiếp đón tại Saigon, ba Ông TUY, TẮT và MINH đi viếng Thủ-Tướng NGÔ-ĐÌNH-DIỆM và được tiếp trong 10 phút.

7 giờ chiều - Bạn Raoul Chabrol và hai mẹ con Bà Baus đến chào ĐỨC HỘ-PHÁP và được ĐỨC NGÀI tiếp chuyện một cách thân-mật làm cho mấy bạn cảm-động quá đến đôi rung-rung nước mắt. Bạn Raoul Chabrol ngó ý thỉnh ĐỨC HỘ-PHÁP chiều thứ bảy 26 Juin đến chủ-tọa cuộc hội măn nãm, trước khi đi nghỉ hè, tại Musée Social. ĐỨC HỘ-PHÁP nhận lời họ mừng hết sức và kiếu từ vào khoảng 8 giờ.

8 giờ chiều - Bạn Chabrol vừa ra, có cha Hoàng-Quỳnh đến chào ĐỨC HỘ-PHÁP và bày-tỏ tình-hình bên xứ vì Ông mới qua tới. Ông tỏ ý lo ngại cho Bùi-Chu, Phát-Diệm, số phận rất mong-manh không biết phương nào bảo-vệ và sang Pháp có ý gần Quốc-Trường để bày-tỏ tình-cảnh đau-thương của tín-đồ Công-Giáo ở Bùi-Chu và Phát-Diệm . Ông ở nói chuyện đến hơn 9 giờ mới ra về.

Ngày 22 tháng 5 Giáp-Ngọ (22-Juin-1954):

10 giờ sáng - Ông Đỗ-Hữu-Tấn đến bàn về vấn-đề ra một tờ báo và tìm chỗ lập Thánh-Thất. Nội bữa sáng này ba Ông vì phải lên đường, kẻ chạy tới người chạy lui lo mua đồ-đặc chút ít và sửa-soạn valise cho kịp.

3 giờ chiều - Chúng tôi đưa ba Ông lên đường về Việt Nam.

9 giờ 10 tối - Máy radio kêu bộ-hành đi chuyển máy bay này vô sân và lên máy bay. Ai nấy kéo đi hết, còn một mình Ông Bảo-Thế tới sau vì dùng cơm chưa xong. Theo phép ở đây người đi đưa không đặng vô sân bay. Họ có làm một cái hàng rào ngang, mình đứng ngoài dòm vô thấy ba Ông xách valise từ từ trong cửa bước ra, lại cầu thang dòm trở lại và ngoác chúng tôi, mấy anh em cũng ngoác lại, lòng thấy nao-nao. Bộ-hành vào trong cửa đóng lại, máy bay từ từ chạy mút đầu đường xa rồi đậu chờ đúng giờ lấy trốn bay đi.

Ngày 23 tháng 5 Giáp-Ngọ (23 Juin-1954):

11 giờ trưa - Ông Tòa Weil và Ông Colonel Sorin đến viếng ĐỨC HỘ-PHÁP bàn về vấn-đề thành-lập một liên-đoàn để ủng-hộ Cơ-quan Liên-Hiệp-Pháp (Ligue pour le soutien de l'Union Francaise).

12 giờ trưa - Hai vợ chồng Ông Pech (Người chụp hình cho ĐỨC HỘ-PHÁP) đem phim chiếu thử cho ĐỨC HỘ-PHÁP xem và xin chụp một bức ảnh mặc Tiểu-Phục vàng có áo choàng để đăng báo.

5 giờ chiều - Ông Minh ra phi-trường đưa Thủ-Tướng Ngô-Đình-Diệm lên phi-cơ về nước. Tôi bữa nay cũng còn phải đi hầu đàn tại nhà Ông Henri Regnault. Nghe ra cuộc tiễn đưa Thủ-Tướng với số người lựa-thừa lắm.

8 giờ tối - Tôi đến nhà Ông Henri Regnault như thường lệ và tới trước Bạn Chabrol và Bà Baus lối 5 phút. Chúng tôi mừng nhau và nhắc chuyện hôm chúa nhật. Bà Baus và Bạn Chabrol muốn rằng thứ bảy tới có ĐỨC HỘ-PHÁP sẽ đặng thành-công to. Vì thời-cuộc đang gay cấn, Thủ-Tướng Pháp Mendès-France muốn cầu hòa với Việt-Minh nên định chia đôi nước Việt. Tôi cũng hơi lo nghĩ và mấy bạn Pháp cũng mong chấm dứt chiến-tranh vì họ chán ngán lắm rồi. Khi nhập đàn thì cũng Père PIERRE về. Bạn Chabrol nói 'Thấy Cha Pierre đi với một vị Chức-Sắc Cao-Đài và có tiên-tri rằng bữa thứ bảy tới đây chúng tôi sẽ lấy làm lạ mà nhận thấy rằng những bạn Đồi bạn Đạo cùng luôn cả thánh-giả sẽ cảm-động vô cùng, sẽ hiểu chúng ta và thương chúng ta. Ông còn dặn gạch đít hai chữ 'Vous aimeront'. Lời tiên-tri này bữa thứ bảy thiệt-hiện y như vậy, để đến ngày ấy Tôi tường-thuật rõ hơn, về việc chiến-tranh Ông bảo chớ nên lo sợ và cũng gạch đít chữ 'soyez sans inquietude'. Đến 11 giờ bãi đàn ai nấy vui-vẻ ra về, nghỉ ngơi và trông đến ngày kết-quả.

Ngày 24 tháng 5 Giáp-Ngọ (24 Juin 1954):

9 giờ sáng - Ông Phạm-Lê-Bông đến bàn-luận tình-hình với ĐỨC HỘ-PHÁP tới 10 giờ mới ra về. Lúc này tình-hình thế-giới rất nguy-kịch, ai nấy đều rối trí cả, thậm chí đến mình cũng sốt ruột, nhưng vì chuyện mình thấy hình như trái ngược, nhưng nó có hữu-dụng của nó để đem lại hòa-bình, nên mình cũng hơi bình-tĩnh hơn một chút. Trong khi tiếp xúc với Ông Phạm-Lê-Bông thế nào mà ĐỨC NGÀI kêu tôi bảo gọi điện-thoại lại Cao-Ủy Phủ Việt Nam xin lấy giấy máy bay cho ĐỨC NGÀI kịp chiều nay đi Genève. Tôi rất lo-ngại cho cuộc hội-họp chiều thứ bảy tới đây lỡ-dở vì nó sẽ đem lại những kết-quả tốt-đẹp cho sự truyền-giáo ở Pháp vì ngoài mặt Đời ra, mặt Đạo thắng lợi cũng là một chuyện đáng mừng. Tôi chờ Cao-Ủy Phủ trả lời 5 cái giấy làm cho ĐỨC HỘ-PHÁP, Ông Bảo-Thế, Ông Thái và Tôi, cháu Ông My.õ Chiều nay, 3 giờ rưỡi, máy bay cất cánh đi Genève, trong một giờ sẽ tới nơi. Tôi đánh điện qua Genève cho Anh em hay đón rước, còn cuộc hội-họp ngày thứ bảy chắc là thất bại, Tôi cũng đánh điện cho bạn Chabrol hay. Anh rất buồn vì bữa nay thứ năm rồi, nếu qua Genève ngày thứ sáu, kể thứ bảy làm sao về kịp để đi dự hội, nhưng ĐỨC NGÀI quả-quyết thế nào ĐỨC NGÀI cũng trở về kịp. ĐỨC NGÀI cho rằng hội-nghị Genève không còn ý-vị gì nữa nhưng trót đã nói đi Genève thời cũng nên qua đó quan-sát cho tận-tường rồi về mà thôi.

11 giờ trưa - Cụ DƯƠNG-HỒNG-CHƯƠNG, Cao-Ủy Việt Nam ở Pháp, đến chào ĐỨC NGÀI và chúc ĐỨC NGÀI đi Genève gặp nhiều may mắn. Ông nói chuyện đến 12 giờ mới ra về, đằng này chúng tôi dùng cơm và sửa-soạn valise đồng thời đổi tiền Suisse.

2 giờ trưa - Chúng tôi sắp-sửa khởi-hành ra phi-trường, nhưng ĐỨC NGÀI nghe nói máy bay 3g30 mới cất cánh, nên nán lại đợi 2 giờ rưỡi sẽ đi. Đúng giờ, bị kẹt xe thành thử khi tới phi-trường Orly là 3 giờ 10 phút. Vừa đến, là nghe radio kêu hành-khách đi Genève ra sân, Tôi và Ông Millot (viên công-an) lật dật chạy vô ghi giấy thì người làm nói trễ giờ rồi, để tôi làm mau cho, nhưng khi đem giấy vô cho Ông chủ thì Ông không chịu ký. Ông Millot và Tôi vô tận Văn-Phòng yêu-cầu, mà Ông một mực chối-từ. Nói riếc, Ông bỏ đi chỗ khác. ĐỨC HỘ-PHÁP chờ mãi tới chừng còn 5 phút nữa máy bay lấy trớn, cùng-cực chúng tôi bạch cho ĐỨC NGÀI hay, ĐỨC NGÀI ra lệnh đi về, ai nấy đều phàn-nàn Ông chủ phi-trường sao quá gắt-gao. Về đến nhà chưa kịp thay đồ thì chúng tôi nghe điện-thoại bên Genève kêu hỏi sao máy bay đã tới mà không thấy ĐỨC HỘ-PHÁP, Tôi liền trả lời vì bị nhiều trắc trở nên qua khôngặng và xin anh em cảm phiền. Đường hàng không Paris-Genève trên 600 km, máy bay đi chỉ có một giờ đồng hồ. Chúng tôi vừa về tới nhà thì máy bay cũng tới Genève.

Ngày 25 tháng 5 Giáp-Ngọ (25-Juin-1954):

9 giờ sáng - ĐỨC HỘ-PHÁP và chúng tôi đi Damière. Nơi đây phong-cảnh thiệt đẹp, có một ngọn suối, hai bên triền trồng đồ tốt lắm. Lại có 'Auberge des sonnettes', cất trên một cái triền xinh-đẹp. Nhà vừa rộng lớn, tốt-đẹp trước mặt là đường lộ, gần đây có xây một cái Piscine (hồ tắm) và sân Tennis. Nơi đây cách xa Paris lối 30 km ngàn lặn.

Xem phong-cảnh xong, chúng tôi vào nhà uống trà. Bên ngoài lạnh lắm, cửa kiếng ở trong nhà đều đóng, trông ra vườn hoa có đủ màu sắc xinh-đẹp, tôi đi giáp vòng trở lại gặp Bà Chủ Nhà hàng đang nói chuyện với một người khách, tôi ghé lại và sau câu chuyện, Tôi mới biết cô Đầm này là giòong quý-phái còn tinh-thần bảo-hoàng, đặc-biệt tánh đức thuyên về Đạo-Giáo.

Bà hỏi tôi là ai, Tôi trả-lời: "người Đạo Cao-Đài", tôi giải-thích cho Cô nghe Cô rất chú-ý. Cô ước được giới-thiệu cho ĐỨC NGÀI vì cô chỉ thấy nhứt-trình chớ chưa gặp. Tôi nhận lời và cũng vừa lúc ấy ĐỨC HỘ-PHÁP trong nhà bước ra, Tôi giới-thiệu ngay. Cô rất mừng-rỡ nói chuyện hồi lâu rồi chúng tôi từ-giã ra về và không quên mời Cô đến Musée Social dự cuộc diễn-thuyết có ĐỨC HỘ-PHÁP chủ-tọa.

Dùng cơm trưa tại hàng cơm kêu là Moulin d'Orgeval, ở giữa một khung-cảnh thiên-nhiên rất là xinh đẹp. Chỗ này có một ngọn suối chảy ngang khi xưa người ta làm lò xay bột nên còn giữ tiếng là Moulin. Ngày nay sửa lại làm nhà hàng xa nơi thành-thị như Xuân-Trường thuở nọ bên mình. Chung-quanh là một khu rừng bao-la, huyền-bí, bên cạnh là ngọn suối chảy quanh thêm vẻ đẹp thích-hợp cho khách chơi thuyền. Giữa suối có một cù-lao nhỏ, người ta đặt bàn ngoài Trời lúc nào khô-ráo, nắng tốt, khách ra uống rượu cho mát-mẻ. Trước sân hoa hường xinh-đẹp, cạnh bên có hồ nuôi cá, những khách háo-kỳ có thể câu đặng con cá nào đưa cho nhà hàng làm thịt, còn ngoài kia là cầu tuột và đu cho trẻ con chơi giỡn. Dùng cơm xong, chủ nhà hàng có đem cuốn sổ kỷ-niệm ra xin chữ ký tên của ĐỨC NGÀI.

Ngày 26 tháng 5 Giáp-Ngọ (26 Juin 1954):

11 giờ trưa - Bà Louise Weiss đến viếng ĐỨC NGÀI, Bà đã trọng tuổi, một phụ-nữ tân-tiến của nước Pháp, người đầu tiên đòi quyền tự-do bầu-cử cho Phụ-nữ Pháp. Bà đến bàn với ĐỨC HỘ-PHÁP về vụ liên-đoàn ủng-hộ Liên-Hiệp-Pháp (Ligue pour le soutien de L'Union Francaise). Bà rất tán-thành ý-kiến của ĐỨC HỘ-PHÁP và hứa khi nào thành-lập liên-đoàn ấy thì Bà sẽ giúp một tay. Nói chuyện đến 12 giờ, Bà ra về (theo tôi thì Bà bàn đến vấn-đề này quá muộn và đã lỗi thời).

3 giờ chiều - Ông Mancio người Ý ra mắt ĐỨC HỘ-PHÁP và đề-cập đến vấn-đề sang Rome viếng ĐỨC GIÁO-HOÀNG. Ông chưa bao giờ đến xứ Việt Nam mà học tiếng Việt Nam rất giỏi. Ông hỏi Tôi làm gì trong Đạo, tôi nói là Bảo-Đạo thì Ông hỏi liền là Protecteur de la Religion. Chuyện nghe cũng lý-thú, vì từ trước đến giờ người ta học tiếng Anh, tiếng Pháp, tiếng Tàu chớ ít nghe người ngoại-quốc không cần du-lịch mà cũng sành tiếng Việt Nam.

4 giờ chiều - Ông Trung-Tướng Nguyễn Văn Xuân đến thăm ĐỨC HỘ-PHÁP được đàm luận riêng đến 5 giờ Ông mới ra về.

9 giờ tối - ĐỨC HỘ-PHÁP và chúng tôi sẽ đi dự hội chung niên của nhóm 'Les Amis Spirituels' của bạn Chabrol. Ông Bảo-Thế và Ô. Thái cùng đi với ĐỨC HỘ-PHÁP và tôi. Theo sự sắp-đặt của bạn Chabrol thì khởi mở hội đúng 9 giờ. Nhưng chúng tôi đợi tới 9 giờ 15 phút mới khởi-hành và đến 9 giờ 25 tới Musée Social. Vừa đến, có Madame Pech đón chụp hình và Mme Baus đón tiếp. Họ rước ĐỨC HỘ-PHÁP và Tôi lên diễn-đài (vì chúng tôi mặc Đạo-phục) còn Ông Bảo-Thế và Ông Thái mặc thường phục, dự theo hàng thính-giả.

Việc này đã tiên-liệu như vậy để nghe lời phê-bình của thính-giả. Cũng như lần trước, bạn Chabrol khi mở hội đã báo-cáo trước, cho nên công-chúng biết rằng bữa nay có ĐỨC HỘ-PHÁP đến, mọi người để ý chờ đợi, nên chúng tôi vừa bước vô khỏi cửa thì thiên-hạ vỗ tay hoan-nginh nhiệt-liệt, cho đến lên tới diễn-đàn rồi mà họ cũng vẫn còn vỗ tay, làm cho mình cũng hơi nao-nao. Hai vợ chồng của Henri Regnault cũng đón tiếp. Ông Regnault thì được mời lên ngồi trên diễn-đàn còn Bà thì cũng ngồi theo hàng thính-giả.

Mlle Gillot đang diễn-giải về Magie Egyptienne, nhưng bị chúng tôi vào nên phải ngưng lại một chút. Khi chúng tôi an-vị xong Bà mới tiếp-tục. Tuy gọi là Mademoiselle chớ Bà năm nay cũng lớn tuổi, tóc bạc nhiều. Bà giải nghĩa chữ Magie là do tiếng Grèce có nghĩa là sáng-suốt thông hiểu theo luật thiên-nhiên, chớ không phải như người ta lầm, thường cho Magie là ảo-thuật hay là quỷ-thuật. Bà nói rằng người xưa được biết nhiều điều huyền-vi bí ẩn mà người đời nay không biết đặng. Có thể với những phương-cách đặc-biệt tầm thấu những điển-lực thiên-nhiên rồi cho vào cái tượng đá hay tượng cây rồi tượng ấy sẽ có đủ điển-lực mạnh và có thể giữ những điển-lực ấy lâu đời lắm. Bằng có là nhiều nơi còn những tượng mà người ta gọi là Linh-Thiên, nếu ai đến trước mặt mà vô lễ hay là ướ-trượt sẽ bị bịnh hay là chết có khi. Việc đó Bà chứng rằng có thật và chính mình Bà đi tận nơi tận chỗ, như là ở xứ Ai-Cập thì còn rất nhiều chỗ huyền-bí và những việc phát-minh tối-tân bây giờ không nghĩa lý gì đối việc hiểu biết thời xưa, và đời nay tự-hào văn-minh chớ thật ra còn dốt lắm.

Khi Bà diễn-giải xong công-chúng rất hoan-nginh, kế Bạn Chabrol đứng lên giới-thiệu ĐỨC HỘ-PHÁP, ĐỨC NGÀI vừa đứng dậy là người ta vỗ tay hoan-nginh nhiệt-liệt ĐỨC NGÀI bắt đầu giảng Đạo cho họ nghe và kết-luận lại là con người (không phân-biệt màu da sắc tóc) đều là con cái của ĐỨC CHÍ-TÔN hết thảy, nên phải thương-yêu nhau như con một cha vậy và chính mình ĐỨC NGÀI đây cũng chẳng phải lãnh sứ-mạng đến đây để làm Chúa Thiên hạ mà là một người ANH CẢ đến để làm Tôi cho Nhơn-loại và dìu dắt đoàn em mà thôi.

ĐỨC NGÀI nói tiếng Pháp chằm-rải và hay lắm, khi dứt lời người ta hoan-nginh vỗ tay vang dội cả phòng. Sau đó tới phiên Bạn Henri Regnault đứng lên nhắc lại Lịch-Sử của Đạo

Cao-Đài, thánh-giả rất vui mừng được biết Đạo Cao-Đài đã mở từ hồi nào đến giờ và hoan-nghinh diễn-giả. Khi ấy thì có nhà khiêu-vũ trú-danh trên hoàn-cầu là Serge Lifar đến, được giới-thiệu. Ông giảng-giải rằng: những điệu khiêu-vũ chẳng phải mới bày ra đời nay mà trái lại từ đời tối cổ đã có rồi. Nghiên-cứu cho kỹ thì thấy rằng những điệu khiêu-vũ sản-xuất từ trong Đạo-Giáo mà ra và chỉ rõ rằng trong Thánh-Kinh, trong những tượng hay hình vẽ thời xưa nay tìm lại đặng và một bằng cứ hiển-nhiên là những dân-tộc tối cổ còn sống riêng biệt với xã-hội kim-thời còn giữ được những điệu múa rất hay mỗi khi có Lễ cúng. Ông là người Nga Trắng (Russe blanc) nói tiếng Pháp giọng còn hơi cứng, nên công-chúng so-sánh còn khen ĐỨC HỘ-PHÁP thêm nữa, nói rằng ĐỨC NGÀI nói tiếng Pháp rất sành hơn là Serge Lifar.

Sau đó Cô Blanche Ariel, một nữ thi-sĩ Pháp ra ngâm những bài thi của Cô viết, với tinh-thần cao cả. Khi ngâm dứt mấy bài thi, bạn Chabrol báo cáo xả hơi 10 phút, rồi sẽ chiếu cuốn Film ĐỨC HỘ-PHÁP âu-du, bắt đầu từ khi đi. Trong lúc nghỉ xả hơi ĐỨC HỘ-PHÁP và Tôi xuống diễn-đài chào anh em và chị em, họ mừng lắm áp nhau lại bu vây ĐỨC HỘ-PHÁP và Tôi, người nào người nấy đều dành bắt tay cho đặng. Họ vây chặt cứng, thiếu điều họ muốn ôm hun cho đã mới vừa.

Cô Seylyne Bonchamp (chúng tôi gặp bữa trước tại nhà hàng Damière) cũng có đến và chạy lại chào mừng ĐỨC HỘ-PHÁP và tôi, coi bộ cô cảm-động rung-rung nước mắt lặn. Tôi dẫn cô lại giới-thiệu cho Bạn Chabrol và Bà Baus để cho họ tới lui diu-dẫn nhau trên con đường Đạo. Họ rất mừng và trao đổi địa-chỉ. Ông Bảo-Thế và Ô. Thái ngồi ngoài nghe họ bàn với nhau một cách mừng rỡ lắm, người thì nói bữa nay tôi bắt tay được Ông Giáo-Chủ Đạo Cao-Đài, người khác nói Ông dễ thương quá, xả hơi xong bắt đầu chớp bóng, mỗi khi họ thấy hình ĐỨC HỘ-PHÁP là họ vỗ tay. Nhiều người đến nói với tôi làm sao quý Ông được thường đến gần gũi chúng tôi. Họ hỏi thêm Đạo Cao-Đài có gì trái với Đạo Thiên-Chúa không và khi họ nghe nói rằng: Không, họ vẫn được thờ ĐỨC CHÚA JÉSUS CHRIST đi nhà thờ của họ và họ cũng có thể đến nhà thờ Đạo Cao-Đài không có tội họ rất thích lý-tưởng Đại-Đồng của Đạo Cao-Đài lắm và cho rằng đây là một bữa hội lịch-sử vậy.

Khi ra về người ta vẫn còn bu theo đưa cho đến khi xe chạy khuất dạng. Thiệt là từ ngày sang Pháp đến nay cực nhọc lao tâm khổ trí bao nhiêu, ngày nay tôi lãnh phần-thưởng này còn dư, có lẽ ai cũng được hã dạ cả. Sau đây tôi xin gởi bài kỹ-thuật trong báo 'Les Amis Spirituels'. Hôm kỳ-đàn rồi ở nhà của Henri Regnault, tôi có khuyên mấy bạn nên thừa dịp ĐỨC HỘ-PHÁP còn ở Paris xin nhập-môn đặng ĐỨC NGÀI làm phép cho. Tôi còn nói ngừa rằng: đó là lời nhắc nhở để cho anh chị em suy-nghĩ và tự định lấy.

Tuy không ai trả lời ra sao chớ tôi có cảm giác rằng Henri Regnault là người Ông Trần (Phối Sư Trần Quang Vinh) đã độ từ lâu lại không chịu nhập-môn mà trái lại Bạn Chabrol và Mẹ

con Bà Baus sẽ nhập-môn và hành-đạo một cách đặc-lực lắm thật quá y như vậy. Tôi nhận thấy Henri Regnault không có đức-tin về Đạo-Giáo mà chỉ muốn lợi-dụng Đạo Cao-Đài để tuyên-truyền cho nhóm Thần-Linh-học (Groupement Spirite) của Ông. Ông thường nói: đó mấy Ông thấy không khoa Spiritisme một khoa cao-cả là dường nào vì một đạo giáo lớn lao gồm mấy triệu tín-đồ mà cũng do nơi khoa Spiritisme mà sản xuất. ĐỨC HỘ-PHÁP cũng nhận thấy như vậy, và nhiều khi tỏ ý không bằng lòng, nhưng cũng công của Ông đã nhiều phen đem Đạo Cao-Đài ra trước Hội-Nghị Quốc-Tế về Đạo-Giáo. Riêng phần tôi thì mỗi khi cúng đều cầu nguyện ƠN TRÊN diu-dẫn Ông.

Ngày 27 tháng 5 Giáp-Ngọ (27-Juin-1954):

11g00 sáng - Ông Nguyễn-Thế-Phương (báo Thần-Chung) từ Genève về xin ra mắt ĐỨC NGÀI. Ông báo-cáo tình-hình cho ĐỨC NGÀI nghe. Câu chuyện chấm-dứt 12 giờ. Theo sự dự-định thì ngày thứ ba tới đây 29-5-Giáp-Ngọ sẽ có dịp đi Genève nên Ông Trần-Vinh còn giữ giấy máy bay hôm nọ để đi phận-sự.

Ngày 28 tháng 5 Giáp-Ngọ (28-Juin-1954):

9g30 sáng - ĐỨC HỘ-PHÁP gọi tôi và bảo kêu điện-thoại lại Cao-Ủy-Phủ cho hay rằng ĐỨC NGÀI định trưa nay (2 giờ) sẽ đi Genève bằng công-xa, đồng-thời tôi cũng kêu điện-thoại cho Ô. Bảo-Thế và Thái hay sửa-soạn đi với ĐỨC NGÀI.

(Xin vui lòng đọc tiếp phần II : **CUỘC DU-HÀNH SANG GENÈVE**)